

1959

1-4; karalo v rodinjem xv. ostavi spreloj!

IDRIJSKI RAZGLEDI

1

1959

DELA VSKI SVET,
UPRAVNI ODBOR
IN
SINDIKALNA PODRUŽNICA

RUDNIKA ŽIVEGA SREBRA IDRIJA

ČESTITAJO DELOVNEMU KOLEKTIVU,
KAKOR TUDI
VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU
ZA

1. maj 1959

IDRIJSKI RAZGLEDI

IV. LETO

31. MARCA 1959

ŠTEV. 1

PRAZNOVANJE PRVEGA MAJA LETA 1900 V IDRIJI
(Verjetno najstarejša slika na Slovenskem s tega področja)

Original: Mestni muzej

1182 | 1967

Izdaja Mestni muzej v Idriji — Uredniški odbor: Lado Božič, inž. Ivan Gantar, Slavica Božič, Anica Munda, Anton Rems, Lojze Jurjevič, Bojan Križaj — Odgovorni urednik Srečko Logar — Izhaja vsake tri mesece — Celoletna naročnina 200 din, za inozemstvo 300 din — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni predal 11, telefon: Idrija 35, tekoči račun pri komunalni banki Idrija št. 608-702/2-108, brzojavke: Idrija, muzej — Tiska tiskarna Časopisno-založniškega podjetja »Primorski tisk« v Kopru.

V IDRIJI PO PRVI SVETOVNI VOJNI

(Iz rokopisa »Moji spomini«)

Ko je bila končana prva svetovna vojna, je razpad avstrijske vojske občutila tudi Idrija. S soške fronte so se množice utrujenih vojakov vračale skozi naše mesto. Kakor drugod je meščanstvo tudi pri nas ustanovilo narodno stražo, da bi vzdrževala mir in red. Poveljnik je bil Baltazar Baebler, bivši avstrijski oficir. Narodna straža je razoroževala vojake in jim jemala vojni plen. Meščanstvo pa se ni balo le vračajočih se vojakov, ampak tudi domačega delavstva, ki je bilo pod vplivom oktobrskere revolucije ter zaradi dolge vojne in stradanja revolucionarno razploženo. V Idriji je bila med prvo svetovno vojno preskrba s hrano zelo slaba. Daleč naokoli: v Žiri, Poljansko dolino in na Gorenjsko so hodili Idrijčani, večinoma ženske, in prosili po kmetih živeža. Toda niti zastonj niti za denar niso dobile ničesar. Zamenjavale so vse, kar so imele: perilo, obleko, posteljnino itd. V mestu je vladalo tako pomanjkanje, da so morali spomladi leta 1918 sklicati javen shod. Moral se ga je udeležiti tudi rudniški predstojnik Billek, čigar prva dolžnost bi bila skrb za delavce. Ko so ga zagledale sestradane in razjarjene rudarske žene, so se zapodile proti njemu in ga nabile z dežniki, da ga je spremljajoči uradnik komaj rešil. Prav tisto zimo, ko je bila v Idriji najhujša lakota, je na Blokah v nekem skednju zmrznila in segnila velika množina krompirja, ki je bil zasežen za Idrijo, a ga iz neznanih vzrokov niso prepeljali.

Socialne demokrate je vodil tiste prevratne dneve dr. Dragotin Lončar, ki je bil profesor na realki. Ker je bil bolj masarikovec kakor socialni demokrat, je vplival na delavce pomirjevalno in jih navduševal za Jugoslavijo, ki se je prav takrat porajala. Pomirile so se strankarske strasti in vladala je vera, da je sedaj prišla svoboda. Več dni so ljudje manifestirali, ženske so hodile po ulicah v narodnih nošah in pele slovenske pesmi, hiše so bile okrašene s slovenskimi zastavami, odstranjevali so nemške napise in druga znamenja avstrijske sužnosti.

Ko pa so snemali s hiše na sedanjem Titovem trgu, v kateri je danes Mestna knjižnica, grb z avstrijskim dvoglavim orlom, je bil trg poln navdušenega ljudstva in navček v cerkvenem zvoniku je klenkal avstrijskemu orlu pogrebno pesem. Tudi cesarjev kip iz veže mestne hiše so odstranili s podobno svečanostjo. Rudniškega predstojnika, hofrata

Billeka, so zastražili in ga potem odpeljali na avstrijsko mejo.

Čez dober teden pa je minilo navdušenje. Iz Črnega vrha se je po ovinkasti cesti previdno, z belo zastavo pripeljal avtomobil italijanskih častnikov. Kmalu za njim je prišla vojska, ki je zasedla Idrijo in okolico. Sprva smo bili prepričani, da bo ostala tu samo začasno. Zdelo se nam je nemogoče, da bi Idrijo, del Kranjske, priključili Italiji. Zato nas je rapalska pogodba, ki je priključila Italiji s Primorsko tudi Idrijo, zelo prizadela. Tedaj smo bili prvič razočarani nad Jugoslavijo, češ da nas je izdala.

Prva leta nas Italijani še niso zatirali. Pustili so nam slovenska društva in organizacije ter šole. Naši poslanci so v italijanskem parlamentu zahtevali avtonomijo. Za volitve v italijanski parlament, ki so bile 15. maja 1921, sta bili postavljeni dve listi: Lipova vejica, na kateri so bili združeni klerikalci in liberalci, druga pa je bila komunistična. Na prvi so kandidirali dr. Josip Vilfan, dr. Besednjak in kaplan Virgilij Šček ter zastopnik istrskih Hrvatov, na drugi pa Jože Srebrnič. Komunisti so dobili v Gorici in okolici več glasov, kakor smo pričakovali. Tudi v Idriji je bil izid časten, čeprav se mnogi socialni demokrati niso hoteli opredeliti za III. internacionalo in so glasovali za Lipovo vejico, v veliki meri tudi pod parolo, da pomenijo te volitve plebiscit za Jugoslavijo, ker ljudje tudi tedaj še niso mogli razumeti, da bo Italija res ostala v naših slovenskih krajih. Značilen za razploženo je bil volilni shod, na katerem je govoril kandidat dr. Vilfan. Le-ta je izjavil po shodu, da njemu, prekaljenemu govorniku, ni uspelo ogreti poslušalcev, dasi je napel vse sile. Vem pa tudi, da so trgovci priredili za revne rudarske otroke bogato božičnico, boječ se revolucionarno razploženega delavstva.

Društva, ki so prenehala z delovanjem med vojno, so oživela. Ni se pa vrnilo politično sovraštvo, značilno za predvojno kranjsko strankarsko politiko. Vse tri stranke so sicer začele delovati na gospodarskem in kulturnem področju, celo tekmovala so med seboj, toda vladala je strpnost in v odporu do okupatorja se je med ljudstvom vedno bolj kovala enotnost.

Italijani so nas takrat hoteli pridobiti na lep način, predvsem meščanstvo. Prirejali so plesne zabave, ustanovili društvo »Circolo di lettura« ter vabili vanj trgovce in učiteljstvo.

Z redkimi izjemami ni šel nihče. Dokler niso Italijani postavili na občini svojega komisarja, je bil za župana klerikalni trgovec Karol Treven, kar smo obsojali kot podanost in nezavednost. Klerikalci so namreč že tedaj začeli s kompromisarsko politiko do italijanskega okupatorja ter so nasedali obljubam in grožnjam. Italijani so mu bili obljubili, da bodo zopet odprli gledališče, ki so ga bili zaprli, in da bodo društva zopet smela imeti predstave. Ko so pa pridobili nekaj članov za svoje društvo, so gledališče ponovno zaprli.

Do delavcev pa so že prva leta vodili drugačno politiko kot do meščanstva. Ob neki pustni ali podobni veselici v tem času je meščanstvo priredilo zabavo v Čitalnici, delavci pa v starem gledališču. Kmalu po enajsti uri so prišli v gledališče karabinjerji in prepovedali zabavo, čeprav ni bilo nobenega nereda in so bili ljudje mirni ter veselo razpoloženi. Karabinjerji so razganjali ljudi. Tedaj je stopil na oder Polde Jurman in govoril o obljubljeni svobodi, ki nam jo sedaj jemljejo. Ljudje v dvorani so začeli vpiti in protestirati, karabinjerji pa so začeli v salvah streljati v strop. Nastala je gneča in ljudje so se morali raziti. Jurmana so nato karabinjerji iskali na domu, vendar je bil o njihovem prihodu pravočasno obveščen in jim je v spodnjih hlačah pobegnil k sosednjemu tovarišu Viktorju Lipužčku, kjer je ostal do jutra. Večja skupina delavcev je odšla pred Čitalnico, kjer so meščani nemoteno dalje rajali, v dvorano pa sta stopila Franc Vidmar in Viktor Lipužič, povedala, kaj se je zgodilo v gledališču in zahtevala, da se razide tudi gospoda, med katero je bilo tudi nekaj glavnih italijanskih predstavnikov.

Dne 19. marca 1924 so fašisti napadli pogreb rudarja Jožeta Pahorja, ki so mu tovariši nesli venec z rdečim trakom. To je strnilo delavce v enoten odpor proti fašistom in noben Italijan si dolgo časa ni upal v rudnik. Prvega maja niso smeli več praznovati. Vendar so se tudi pod najhujšim fašističnim nasiljem zbirale večje družbe delavcev v družinami ter hitele peš v naravo, kjer so v skritih kotičkih slavili delavski praznik. Najraje so se zbirali na »Trati«, to je jasa pod »Pringlnom«, na začetku poti v Čekovnik. Zvečer pred prvim majem so vsako leto na raznih krajih po hribih in gozdovih streljali v čast delavskega praznika. S tem so seveda tudi strašili fašiste, ki so vsi preplašeni skupno s karabinjerji tekali okrog, da bi koga ulovili. Pred 1. majem so iz strahu pred proletariatom zaprli za nekaj dni najzavednejše delavce. Največkrat so bili to Franc Vidmar, ki je moral že leta 1926 pobegniti v Jugoslavijo in so ga v NOB ubili belogardisti, potem Janez Krašna, ki je moral še

pred Vidmarjem v inozemstvo, Alojz Hreščak, ravnatelj Delavskega konsumnega društva, in morda še kdo drugi. Znale komuniste so fašisti napadali tudi na cesti. Tudi ravnatelja Hreščaka so večkrat ponoči napadli, ko se je vračal domov. Napadalce je naznanil karabinjerjem, ki pa seveda niso mogli najti krivca, ker ga niso iskali. Mladinska Kulturna zveza je imela dober pevski zbor. Med pevsкими vajami so večkrat vdrli v društvene prostore karabinjerji ali fašisti in preiskali vsakega člana posebej. Nekoč so našli pri Hreščaku partijsko okrožnico, napisano v italijanščini, in so ga zaprli. Med delavstvom je vladal preplah, da bodo fašisti zasegli premoženje Konsumnega društva, ki ni bilo majhno. Bilo je močna gospodarska opora političnemu in kulturnemu delu komunistov in razredno zavednih članov. Konsumno društvo je imelo v mestu več trgovin ter veliko posestvo v Podroteji. Da bi rešil to društveno premoženje, se je javil pri karabinjerjih Franc Vidmar in izjavil, da je bilo pismo, ki so ga našli pri Hreščaku, njegovo in ga je bil izročil Hreščaku s prošnjo, naj bi ga prevedel. Tako je rešil Hreščaka, ki so ga potem spustili, in tudi njega tedaj niso zaprli.

Leta 1926 so fašisti uprizorili napad na Mussolinija, da so potem teror še zaostri. Izdali so naredbo o konfinaciji, s katero je bil pooblaščen vsak komisar varnostne službe, da konfinira vsako sumljivo osebo. S tem so dobili fašisti proste roke. Ljudje, ki so jih že prej ob raznih prilikah zapirali, so morali bežati iz Italije, da bi se rešili konfinacije. Tako sta tudi Vidmar in Hreščak jeseni leta 1926 zbežala v Jugoslavijo. Naslednja leta je fašizem še bolj divjal.

Leta 1931 je bilo iz rudnika odpuščenih okoli 200 delavcev. Šli so po svetu s trebuhom za kruhom in tudi v Jugoslavijo so mnogi pribežali. V Bosni in Srbiji so iskali v rudnikih zaposlitve. Toda Jugoslavija je bila polkolonialna država in delavstvo je bilo silno izkoriščano po tujem in domačem kapitalu. Mimo tega je bila svetovna kriza, katere žrtev je bil predvsem delavski razred. Tako so v jugoslovanskih rudnikih vladale strašne razmere in mnogi idrijski rudarji so se vrnili domov, češ: »Raje umrem doma kot na tujem!«

Ko so Italijani 1918. leta zasedli naše kraje, so zaprli vse šole in jih šele čez nekaj mesecev zopet odprli. Zasedli so ves logaški okraj. Šele po rapalski pogobi so se umaknili do Hotedršice. Za okrajnega nadzornika so imenovali renegata Mediča, ki je dovršil učiteljske v Ljubljani. Prva leta so bile šole še slovenske in Medič nam ni delal krivice. Tedaj sem učiteljevala v Ledinah. Ko so Italijani zasedli vas, so hoteli izobesiti na šolo

italijansko zastavo. Nisem jim tega dovolila. Klicali so me na zagovor v Idrijo. Dokazovala sem jim, da je njihova zasedba Idrije in okolice samo začasna in da bo tekla bodoča meja tam, kjer je bila meja med Kranjsko in Primorsko ali pa vsaj na Razpotju, kjer je razvodje med Savo in Sočo. Zgodilo se mi ni nič hudega in major, ki me je zasliševal, je pripomnil: »Italija ostane velika, če visi na šoli v Ledinah italijanska zastava ali ne.« In v Ledinah nismo imeli na šoli italijanske zastave. Po rapalski pogodbi je bil sedež okraja v Idriji, ker so se morali Italijani umakniti iz Hotedršice. V okraju so bile tele šole: v Idriji realka, dekliška meščanska šola ter deška in dekliška osnovna šola, dalje tro-razrednica v Črnem vrhu, dvorazrednici v Spodnji Idriji in na Vojskem in enorazrednice v Ledinah, Kanomlji, Gorah, Medvedjem brdu, Godoviču in Zadlogu. Fašisti so pozneje ustanovili še več enorazrednic, da bi hitreje poitalijančili naše ljudstvo.

Prvi dve leti smo bili učitelji organizirani kakor prej pod Avstrijo v dveh strokovnih organizacijah: v protiklerikalnem okrajnem učiteljskem društvu in v klerikalni Slomškovi zvezi. Ko se je pa ustanovila Učiteljska zveza v Trstu, smo se združili in včlanili vanjo. Učiteljska zveza je zahtevala od svojih članov, naj opravljajo izpite iz italijanščine, da bi Italijani ne imeli povoda, pošiljati na slovenske šole italijanske učitelje. Obsojala je tudi izzivanje in beg v Jugoslavijo ter zahtevala, da ostanemo med slovenskim ljudstvom. Tržaško delavstvo, ki je imelo močno politično organizacijo s komunistično partijo na čelu, je vplivalo tudi na slovenske učitelje v Trstu in okolici. Ti so vodili Učiteljsko zvezo, bili so v uredništvih »Učiteljskega lista« in mladinskega lista »Naš rod«. Spominjam se učiteljev: pisatelja Jožeta Pahorja, Josipa Dovgana, skladatelja Karla Pahorja, Alojzija Hreščaka, Ludvika Tavčarja, Alberta in Karla Široka in mnogih drugih. Ti učitelji so bili komunisti ali vsaj njihovi simpatizerji. Vplivali so na Učiteljsko zvezo, da je začela prirejati počitniške izobraževalne krožke in tečaje ter tako vzbujati med učiteljskim zanimanje za družbena vprašanja. Prvi tak tečaj je bil menda 1922. leta na Mostu na Soči in je trajal teden dni. Predavali so: dr. Henrik Tuma o marksizmu, župnik Rejc o krščanskem socializmu, dr. Izidor Cankar o umetnosti, profesor dr. Karel Osvald o neki temi iz pedagogike, učitelj J. Dovgan o dialektičnem materializmu itd. Taki tečaji so bili 3 leta zaporedoma in vsi na Mostu na Soči. Predavatelje je plačala Zveza, prisotni učitelji pa so se vzdrževali sami. Potem smo se izobraževali tudi po društvih. Skupno smo študirali razne sociološke knjige.

Pri nas v Idriji smo začeli z Engelsovimi Razvojem socializma od utopije do znanosti. Brali pa smo tudi Krekov socializem in polemizirali o njem. Ko je pa začel pritiskati fašizem, smo študij opustili. Začelo se je preganjanje zavednega učiteljstva, mnoge so tudi zaprli in jim dajali piti ricinovo olje. Znano je, da je učitelj Bratuš v Podgori pri Gorici zaradi takega mučenja umrl. V naš okraj so poslali najprej na deško in dekliško šolo v Idriji po enega italijanskega učitelja, čeprav smo bili mnogi že opravili izpit iz italijanščine. Otroke so učili peti fašistično himno »Giovinezza« in na koncu pouka so morali korakati mimo italijanske zastave ter jo pozdraviti s fašističnim pozdravom. Toda otroci — navihanci kakor so bili in pod vplivom domače vzgoje, saj je tlel v ljudstvu ves čas živ odpor proti okupatorju — so iztegnili roko in pokazali zastavi figo. Italijanskemu učitelju, ki je zahteval, naj ga pozdravljajo: »Riverisco signor maestro«, so v zboru kričali: »Al maš drisko, signor maestro.« Na realki v Idriji pa so dijaki peli Mamelijevo himno »Va fuori Italia, va fuori stranier« namesto »Va fuori d'Italia« in tako dalje.

Na obeh osnovnih šolah v Idriji je bilo okoli 30 slovenskih učiteljev in učiteljic. Italijani so nas gledali postrani, ker se večina ni hotela družiti z njimi in obiskovati njihovih zabav. Zato so nas poniževali, kjer so le mogli. Pred nekim njihovim praznikom so se fašisti že naprej hvalili, kako bodo »pokazali« učiteljicam — govorim samo o ženskah, ker nas je bilo največ. Veselili so se, kako bomo morale pozdravljati s fašističnim pozdravom njihovo zastavo. Na odru na glavnem trgu so stali predstavniki oblasti, godba je igrala fašistično himno, nad njo pa je plapolala velika italijanska zastava. Mimo odra je moralo korakati učiteljstvo s svojimi razredi. Korakalo je med dvema ognjema: na eni strani so nas škodoželjno motrili fašisti, na drugi strani so pa — skriti za okenškimi zavesami — opazovali naše vedenje domači ljudje. Toda dobro smo prestali preiskušnjo: nihče od slovenskega učiteljstva ni pozdravil!

Potem je prišla Gentilejeva reforma, ki je pregnala slovenski jezik iz naših šol. Leta 1925 so šolske oblasti sklicale uradno konferenco in zahtevale, da poroča o Gentilejevi reformi Zdenka Krapš, učiteljica na meščanski šoli v Idriji. Znana je bila kot zavedna Slovenka, pridno je delala v raznih naših društvih, zlasti v dramatičnem. Posvetovala se je z nami, kaj naj naredi: ali naj le poroča o Gentilejevi reformi ali naj jo tudi obsodi. Čist značaj, kakor je bila, se je morala odločiti za poslednje, čeprav je vedela, da tvega

preganjanje. Med NOV je bila Zdenka Krapš internirana v Nemčiji. Njena zavednost tudi tu ni mirovala. Pri njej so našli pesem, ki jo je sestavila proti fašistom. Morala si je sama izkopati grob in je padla na pragu svobode spomladi leta 1945.

Leta 1925 so hkrati z Zdenko Krapševo premestili iz idrijske šole 7 učiteljic v vasi bližnje in daljne okolice. V Idriji pa so nastavili Italijanke. Mene so poslali na Vojsko. Začeli so uveljavljati Gentilejevo reformo in mi bi morali poučevati samo v italijanščini. Našim otrokom pa je bil to popolnoma tuj jezik, saj ga v vaseh razen karabinjerjev ni govoril nihče in ga tudi starši niso razumeli. Slovenski učitelji so si pomagali tako, da so naučili otroke slovensko brati in pisati, italijanščine pa toliko, da so preslepili nadzornika. Tako sem delala tudi jaz in na koncu sem imela lepe uspehe v materinščini. Naslednje leto so poslali na Vojsko italijanskega učitelja in ta me je naznanil, da učim v šoli slovensko. Klicali so me na zagovor in dobila sem še eno črno piko. Vojskarji so bili zelo zavedni. Italijane so tako mrzili, da italijanski učitelji skoraj niso dobili stanovanja. Leta 1924 so ustanovili idrijski dijaki na Vojskem prosvetno društvo. Vsako nedeljo se je zbirala v njem mladina pri pevskih vajah, ki jih je vodil učitelj Tone Hvala, ki je v ta namen prihajal slednji teden po naporni poti iz Kanomlje. Tudi jaz sem pomagala. Predavala sem in režirala igre. Razsežna vas je Vojsko in zelo raztresene hiše ima. Toda fantje in dekleta so prihajali redno in točno v društvo in vneto sodelovali. In kar je bilo najlepše: znali so molčati, zato so nas karabinjerji pustili na miru.

Italijanski učitelji, ki jih je bilo v okraju vedno več, so bili včlanjeni v fašističnem učiteljskem sindikatu. Leta 1926 so začeli po vsej tako imenovani Julijski krajini pritiskati na slovenske učitelje, naj bi pristopili v to organizacijo. Videti naj bi bilo, da smo to storili prostovoljno, ker nas k temu še ni silil zakon, kot se je to zgodilo pozneje. Povalili so nas na zborovanje ANIF (Associazione nazionale italiana fascista) s pismenim vabilom, za katerega pa se ni nihče zmenil. Ker se ni nihče odzval, so začeli pritiskati: stroge okrožnice od šolskih oblasti, grožnje. Šle smo se posvetovat v Trst na Učiteljsko zvezo, kaj nam je storiti. Predsednik Anton Grmek in tajnik Jože Pahor sta nam priporočila, naj se udeležimo zborovanja in tam podamo pismeno izjavo, ki jo morajo podpisati vsi slovenski učitelji in učiteljice, v kateri naj pojasnimo, da se bomo vpisali v ANIF, kadar bo to zahteval zakon. V Trst sem šla jaz, ker sem bila tajnica društva. Treba je bilo takoj sklicati tajen sestanek vseh članov našega

učiteljstva. Ko sem se zvečer vračala iz Trsta, sem v avtobusu naročala ljudem iz okolice, naj sporoče učiteljstvu, da pridejo na sestanek v moje stanovanje. Naši ljudje so bili popolnoma zanesljivi, ni se bilo treba bati izdajstva. Na mojem stanovanju so me že čakale nekatere tovarišice, ki so bile radevedne, kako sem opravila v Trstu. Niso bile vse navdušene nad mojim sporočilom, ker so se bale posledic. Zlasti klerikalne so oklevale. Določile smo sestanek za naslednji dan pri meni. Ker sem se bala, da ne bo enotnosti, sem šla prej h katehetu Žagarju, ki smo ga imeli za narodno zavednega, in ga prosila, naj vpliva na klerikalne učiteljice in učitelje. Soglašal je z menoj in mi obljubil pomoč. Tedaj pa je vstopil v sobo drug klerikalni veljak, ki je bil popolnoma drugega mnenja: »Govorim kakor oče. Če se ne boste vpisali, vas bodo odpustili ali premestili v Italijo in naši otroci bodo docela v rokah italijanskih učiteljev.« Odgovorila sem mu, da slovenskih učiteljev prav gotovo ne bodo pustili tu na meji in tudi z zakonom nas bodo prisilili k pristopu. Vse je vprašanje časa. Toda kaj naj odgovorimo našim ljudem, ki nas bodo obsojali, če se vpišemo že sedaj. Očetje naših šolarjev, rudarji in kmetje, so enotni v odporu proti fašizmu, učiteljstvo pa naj bi se tako osramotilo. Nisem ga prepričala. Vendar so na sestanku pri meni podpisali izjavo. Izjema so bili le trije učitelji, ki so se vpisali v ANIF že pred tem sestankom. Zborovanje ANIF so pripravili nadvse svečano. Občinska dvorana je bila praznično okrašena. Prišlo je mnogo gostov: federale, to je visok fašistični funkcionar iz Vidma, okrožni nadzornik Spazzapan iz Tolmina, naš didaktični ravnatelj, oficirji idrijske garnizije in šefi vseh uradov. Dolga miza je bila vsa zasedena. Pod galerijo smo pa stali učitelji: na eni strani slovenski, na drugi italijanski, vmes pa oni trije naši reveži, ki so bili že prejšnje dni pristopili v ANIF. Vsi pa uboge učiteljske pare! Začelo se je zborovanje. Prvi je govoril federale: dolgo, napeljal je vse strune, hvalil vse Slovence in nas učitelje, pel slavo Italiji in fašizmu — nas pa vabil in grozil. Potem pa nas je pozval, naj se vpišemo. Stopila sem naprej in predložila našo izjavo. Začudenje, ogorčenje, škodoželjnost, vse to se je zrcalilo na obrazih visokih gostov. Naša izjava je romala iz rok v roke. Federale je takoj prekinil nastali odmor in nas ozmerjal, češ ko bo izšel zakon, nas ne bodo spréjeli ter nam zagrozil z odpustom, ker kdor ni fašist, ne more biti v Italiji učitelj! Nato je podobno govoril še nadzornik Spazzapan. Potem pa smo slovenske učiteljice korporativno odšle. Bile smo same ženske, a ponosne zaradi pogumnega nastopa, mahnile smo jo naravnost

v gostilno v »Nebesa«. Morale smo se razgovoriti in pogovoriti, kaj bo treba sedaj ukreniti, ker posledice gotovo ne bodo izostale. Sklenile smo, da bomo takoj poslale poročilo o vsej akciji v Ljubljano dr. Lončarju, prosvetnemu šefu, in ga prosile, naj nas namesti v Sloveniji, če bomo odpuščene. Tisto leto so

odpustili samo mene, druge pa so naslednja leta premeščali v Italijo.

Leta 1926 so razpustili vsa slovenska društva in seveda tudi učiteljsko. Pri vseh odbornikih so izvedli preiskave in zaplenili vse zapiske in knjige, s katerimi so nato zažigali kresove.

Roman Savnik

OB LOGAŠKIH VRATIH IDRIJSKE POKRAJINE

Prirodni dostop v Idrijsko pokrajino odpira dvoje prometno važnih vrat. Prva, soška vrata so na njeni severozahodni strani pri Mostu na Soči, kjer je sovodenj treh voda, Soče, Bače in Idrijce. Druga, logaška vrata pa so na njeni jugovzhodni strani pri Kalcah, kjer se loči troje cest. Na levo se iz Ljubljane nadaljuje glavna avtomobilska cesta proti Planini in skozi Postojno do slovenske obale pri Kopru. Srednja cesta se s Kalc polagoma dviga na gozdnato Hrušico in se na drugi strani te kraške planote prevali v Vipavsko dolino. Na desno pa zavije cesta proti Hotedršici in se za Godovičem spušča v ključih globoko v dolino Zale in nato v dolino Idrijce.

Idrijca, ki povezuje s svojimi pritoki Idrijsko pokrajino v lepo zaokroženo celoto, si utira pot v presenetljivo pogostnih in čudnih zavojih. Od izvira pod Mrzlo Rupo do sotočja z Idrijsko Belo teče proti jugovzhodu. Tu se v pravem kotu obrne proti severovzhodu in ohrani to smer do pritoka Zale. V tem odseku se reka hkrati zelo okrepi z vodo stalnih kraških izvirov Podrotejo. Po pridružitvi z Zalo pa se Idrijca obrne proti severozahodu in v splošnem teče v tej smeri do izliva v Sočo, dasi večkrat močno zavije zdaj na levo, zdaj na desno.

Tako raznolična usmerjenost Idrijce, saj teče v zgornjem delu v nasprotno smer kot v srednjem in spodnjem delu, je vzbudila pozornost njenih proučevalcev. Med njimi je dozorelo spoznanje, da vsa današnja reka ni nekdanja Idrijca, temveč da so se z njo v obdobjih zemeljske zgodovine izvršile temeljne spremembe.

Prvotno je bila Idrijca mnogo krajša reka. Izvirala je na nekdanjem slemenu, ki je preko sedanje ozke rečne doline povezoval Jelenk z vzpetinami nad Otaležem. Zato je bila verjetno do sotočja s Cerknico pri Želinu tako majhen potok, da je za njo zaostajal in je bila potemtakem njen pritok.

Na omenjenem slemenu, ki ga zdaj ni več, je bilo takrat razvodje med Jadranskim in Črnim morjem. Na eno stran je od tod tekla

Idrijca v Sočo, na drugi strani tega razvodnega hrpta pa je izviral potok, ki je oddajal vodo Ljubljanici. Sledimo njegovemu toku! Omenjeni potok je imel svoj začetek v neposredni bližini Jelenka. Tekel je proti jugovzhodu, obratno kot teče sedaj Idrijca. Vanj sta se izlivala najprej Kanomljica in Nikova, blizu tam, kjer je sedaj ustje Zale, pa še zgornja Idrijca z Idrijsko Belo. Od tod je nadaljeval svojo pot proti Godoviču in Hotedršici, kjer se je združil s Hotenjko, in v isti smeri naprej proti Planinskemu polju, kjer je dosegel Ljubljano.

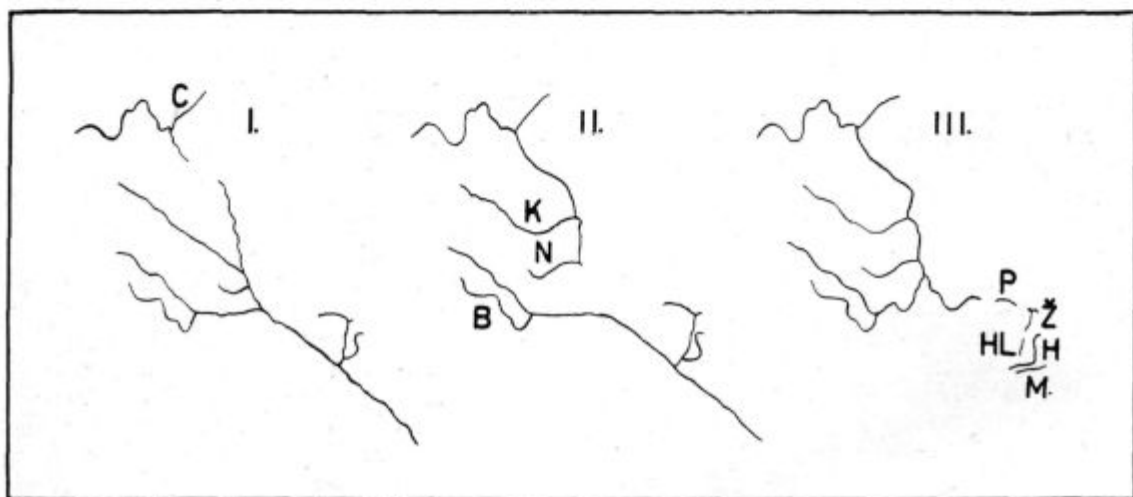
Opisane vodne razmere pa so se postopno spreminjale. Vzrok temu so bile gorotvorne sile, ki so povzročale, da se je površje ponekod bolj dvignilo, drugod bolj znižalo. Tako je začela Idrijca v razvodno sleme pri Jelenku vedno globlje vrezavati svojo strugo v mehkejšo kameninsko podlago, ki jo je izpirala in odnašala s seboj. Hkrati je pomikala svoj izvir vedno bolj nazaj in je končno razrezala ves razvodni hrbet. Tako je dosegla dno sosednje doline na njegovi drugi strani in pretočila nase njeno vodo. Izvir Idrijce se je postopno pomikal še bolj nazaj in je prišel skoraj do Podroteje. S tem sta se seveda tudi Kanomljica in Nikova pridružili porečju Soče in se je prestavilo razvodje med Jadranskim in Črnim morjem prvemu morju v prid v bližino sedanjega izliva Zale.

S tem pa proces razvoja Idrijce še ni bil zaključen. Pomikajoč svoj izvir še bolj nazaj, je le-ta končno pretočila nase tudi svoj sedanji zgornji del iznad Podroteje. Tako je Hotenjka dokončno izgubila ves svoj dotok iz Idrijske pokrajine in je bila tako rekoč obglavljena. Kasneje so ji bile izpodnešene tudi noge, saj se površinsko več ne odteka proti Planinskemu polju. Vzrok tej spremembi je bil nenehni proces ukraševanja. Od Godoviča pa vse do Planinskega polja se uveljavljata apnenec in dolomit, ki propuščata vodo. Hotenjka si je iskala pot s površja v notranjost skozi sprva komaj zaznavne razpoke, ki jih je širila in poglobljala, dokler si ni konč-

no vsa voda izsilila pot v podzemlje, ustvarjajoč tod večje in manjše votline. Na nekdanji površinski tok večje reke spominja sedaj večinoma brezvodno podolje z množico lijakom podobnih vrtač, ki so nastale večinoma zaradi sesedanja spodaj ležečih votlih prostorov. Taka razbrazdana pokrajina se kaže našim očem s ceste od Godoviča do Hotedršice pa naprej mimo Kalc do Planinskega polja.

Kraški svet ob logaških vratih Idrijske pokrajine je torej zelo zanimiv in kar sili k nadrobnejemu proučevanju. Tega se je že pred več leti ponovno lotil Inštitut za raziskovanje krasi v Postojni, zadnji čas pa se mu je pri terenskih raziskovanjih pridružila še delavna skupina idrijskih jamarjev, ki jo vodi Srečko

ob njem več mlinov in žag. Izpod ceste v Hotedršici krene potok na Hotenjsko polje, kjer voda izginja v požiralnike. Med njimi ni niti eden dostopen. Ob stalnem glavnem požiralniku je mlin, ki izkorišča vodni padec. Domačini ga imenujejo »Na breznu«. Drugi požiralniki so niže v nadaljevanju struge, ki jih pa doseže Hotenjka le, kadar močno naraste. Sklepni požiralniški svet imenujejo »V župemcah«. Hotenjsko polje prehaja tu blizu v Novi svet, ki je poraščen s krasnimi gozdovi. Tu in tam stoje na izkrčenih tleh samotne kmetije. Novi svet je posejan z brezni in vodnimi jamami, marsikje pa segajo do površja komaj opazne razpoke, skozi katere prihaja mrzel zračni tok. To je znamenje, da so blizu spodaj večji podzemeljski prostori.

PRETOČITEV IDRIJCE (gl. po Meliku)

I. Prvotno stanje, ko je tekla sedanja srednja Idrijca površinsko proti Hotenjki in nato združena z njo proti Planini. — II. Po preusmeritvi srednje Idrijce proti Soči. — III. Po pretočitvi zgoranje Idrijce v Sočo in po nastanku kratkih ponikalnic med Godovičem in Kalcami.

B — Bela, C — Cerknica, H — Hotenjka, HL — Hlevišarka, K — Kanomljica, M — Močilka, N — Nikova, P — Pikelski potok, Ž — Žejska voda.

Logar, upravnik Mestnega muzeja v Idriji. Tako se posredno z njim tudi idrijski muzej živo zanima za ta kraški svet, ki mu je v davni preteklosti dobršen del idrijske pokrajine oddajal vso svojo vodo.

Oglejmo si torej ob logaških vratih sedanje vodne razmere! Hotenjka, ki jo prečka cesta sredi Hotedršice, je komaj pet kilometrov dolga ponikalnica. Njen stalen kraški izvir izpod skale je v Žibršah okoli 100 m višje nad morjem. Višje izpod stene ima Hotenjka drugi kraški izvir, ki pa daje vodo le v deževju. Potok premeri večidel zamočvirjeno dolino, v katero se stekajo potoki s stranskih grap. Ker je strmec potoka precejšen, stoji

V Novem svetu so sicer doslej jamarji opravili že lepo delo, vendar se zdi, da jih glavnina dela še čaka. Predvsem si zastavljajo vprašanje: kje je tu podzemeljski tok Hotenjke, ki je nekoč tekla površinsko proti Planinskemu polju? Stari Hotenjci vedo povedati, da so bruhalniki pri Grčarevcu, ki pa so aktivni le po daljšem deževju, po nekem večjem požaru v njihovi vasi prinašali s seboj obilo oglja in pepela. Ko pa je pred nekaj leti Hidrometeorološki zavod Slovenije v Ljubljani obarval vodo Hotenjke ob požiralniku kraj mlina, se je pojavila barva v izvirih Ljubljani na Vrhniki. Nesporno je torej, da oddaja Hotenjka vodo Ljubljani, verjetno

pa pretoči del svoje vode, kadar zelo naraste, po grčarevskih bruhalnikih najprej na Plansko polje.

Hotenjsko polje doseže razen Hotenjke tudi Močilka. To je mnogo krajša in manj izdatna ponikalnica, ki priteka izpod sosednje vasi Ravnika. Potoček ima stalen kraški izvir, ki prihaja na dan iz ozke luknje izpod skale, za katero se nadaljuje nedostopen podzemeljski prostor. Od tod teče voda, sprejemajoč v vlažni grapi še druge šibke potoke, mimo skupine hiš pod cerkvijo sv. Barbare na Ravniku, za katerim brž ponika. Le v deževju nadaljuje potok svojo pot v Hotedršico, kjer prečka cesto kakih 200 m proč od Hotenjke, nakar doseže na Hotenjskem polju svoj roj rup, v katerih vsa voda izginja. Zelo verjetno je, da se Močilka v podzemlju kmalu združi s Hotenjko.

Razen Hotenjke in Močilke se verjetno pod Hotenjskim poljem pretaka voda tudi drugih bližnjih ponikalnic. Nahajamo jih na severni strani brezvodnega kraškega podolja med Godovičem in Hotedršico. Prvi tak potok je Pikelska voda, ki premeri podolje ob vznožju Medvedjega Brda. Potok izvira pri Veharšah in si je zaradi precejšnje nagnjenosti tal izdolbel globoko korito. Po dveh kilometrih izginja njegova voda v obsežen požiralnik, ki mu pravijo Pucov brezen. Brezno še ni preiskano, prav tako ne druga brezna in jame, ki se odpirajo v njegovi bližini.

Domačini menijo, da se Pikelska voda znova pojavi poldrugi kilometer vzhodno od tod v Lahovcu, kjer je glavni izvir naslednje ponikalnice Žejske vode. Kadar namreč v območju Medvedjega Brda hudo dežuje, ta izvir silno naraste in bruha kalno vodo. V resnici sta v Lahovcu dva kraška izvira. Stalen izvir je že v dolini, kjer vre voda kar iz tal; periodični izvir pa je više v gozdnem pobočju med skalovjem, ki je poraslo z mahom. Tu se pričenja izdelana struga.

Tudi Žejska voda je le dva kilometra dolga. Vijuga se po precej namočeni dolini, saj ji doteka zlasti z desne strani precej vodice, ki se cede iz močil ob vznožju vzpetin. Zato ni tod ne hiš, ne njiv, ne mlinov, pač pa se razprostirajo lepe senožeti. Večidel plitva struga potoka se končno močno poglobi in prevesi v požiralnik, ki je znan pod imenom Kmetov brezen. Blizu njega je še več lukenj in jam, pa tudi lijakastih vdrtin, ker se je pod njimi pogreznilo prostornejše votlo podzemlje. V eno takih vdrtin se steka Brejski studenec, ki izvira dobrih 100 m stran izpod skalovja, nad dnom nasprotne strani

doline, tako da jo vso premeri. Ta izdaten stalni izvir poznajo daleč okoli, ker ga cenijo zaradi izvrstne pitne vode.

Takoj južno od Kmetovega brezna zajema vso širino doline močviren svet. Z njega se izceja potok, ki teče od tod po dolini naprej do Hotedršice. Ta potok, ki je prav tako ponikalnica, nima enotnega poimenovanja. Navadno ga nazivajo Brejski potok, vendar ga domačini bolj poznajo pod imenom Hlevišarka, po Hlevišah, kot se imenuje del njegove doline.

Hlevišarki je sojen le kratek tok po površju. Ker dolina zelo malo visi, teče potok počasi. Strugo si je globlje vrezal v dolinsko dno šele pred sklepnimi požiralniki v sami Hotedršici, nad katerimi je več metrov višji južni rob Hotenjskega polja, ki je tod lepo obdelano. Vendar je običajno zadnjih 150 metrov struga suha, ker izgine vsa voda že prej v majhne rupe. Sklepne požiralnike nazivajo domačini po bližnjem posestniku Vavkova rupa. Ker tu močno piha iz špranj, so gotovo spodaj večje votline, a dostop do njih so zatrpale naplavine potoka ob povodnjih.

Da se pretakata Žejska voda, ki prva ponika, in Hlevišarka, ki ponika niže od nje v isti dolini, pod Hotenjskim poljem in da se tu nekje združita z vodami Hotenjke in Močilke, je več kot verjetno. Da pa se njihove površinske vode ob izrednih primerih združijo na Hotenjskem polju, potrjujejo katastrofalne poplave. Le-te so sicer redkost, vendar pride do njih zlasti v zimskem času ob hudem deževju, ko se hkrati tope ogromne količine snega. Takrat, tako govore domačini, pridere v Hotedršico Rovtarica, ki spremeni Hotenjsko polje v periodično jezero. Vendar ne gre za potok Rovtarico, ki ponika jugovzhodno od Rovt, temveč za združení naval Žejske vode in Hlevišarke, ko prva ni več mogla odvesti vse vode v Kmetov brezen in je zato udarila preko komaj zaznavnega razvodja proti jugu v Hlevišarko in nato skupaj z njo skozi Hotedršico na Hotenjsko polje. Ta redkokdaj združeni površinski tok obeh ponikalnic je zadnji bežen spomin na davno minulo dobo, ko je stalno odtokal po tej dolini sklenjen površinski tok in še ni bilo tod ne požiralnikov, ne vrtač, ne drugih znakov krasa.

Podrobno raziskovanje podzemlja ob logaških vratih v Idrijsko pokrajino tako v območju omenjenih ponikalnic kot v Novem svetu, kjer se predvidevajo njihova neznana pota pod kraškim površjem, obeta vsekakor zanimive izsledke.

RAST IN GIBANJE PREBIVALSTVA MESTA IDRIJE V RAZDOBJU 1854—1953

Idrija, naše najstarejše rudarsko mesto, se je vzporedno z razvojem rudnika naglo razvijalo in število njenega prebivalstva se je iz stoletja v stoletje hitro večalo. Zgodovinarji in kronisti navajajo, da je bilo v Idriji že 70 let po odkritju živega srebra, to je v drugi polovici 16. stoletja, blizu 1000 prebivalcev. V prvi polovici 17. stoletja je imela Idrija nedvomno že nad 1000 prebivalcev, naslednjih 100 let pa se je število le-teh zvišalo na 2500—3000. Ob koncu 18. stoletja, v času tako imenovane »španske pogodbe«, je štel mesto že nad 4000 ljudi, pa tudi v naslednjih letih je število prebivalstva še naraščalo ter se približalo številu 5000, torej številu, ki ga Idrija tudi danes ni veliko preseгла. Po podatkih, ki jih navaja M. Arko, je bilo l. 1805 v Idriji 370 hiš, 1112 družin in 4258 prebivalcev, leta 1820 pa 375 hiš in celo 4907 prebivalcev in je tako Idrija sodila ta čas med največja mesta na Slovenskem. Vendar vsi ti podatki niso popolnoma zanesljivi, ker takrat še niso poznali ljudskih štetij in pa tudi službene registracije prebivalstva ni bilo, oziroma ni bila tako popolna in točna, kot je danes. Zato nas ob tej priliki bolj zanima razvoj idrijskega mesta in gibanje prebivalstva v zadnjih sto letih, ko se je razvila moderna statistična služba in so vpeljali tudi redne popise prebivalstva.

Prvi tak popis prebivalstva, ki pa ni popolnoma zanesljiv, je bil leta 1854 oziroma

1857. Avstroogrška oblast je nato izvedla popise prebivalstva, zasnovane že na modernih principih statistične službe še v letih 1869, 1880, 1890, 1900 in 1910. Italija, ki je zasedla Idrijo po I. svetovni vojni, je izvedla ljudska šteja v letih 1921, 1931 in 1936, v novi Jugoslaviji so bili, kakor vemo, popisi prebivalstva leta 1948 in 1953. Vsi ti popisi prebivalstva nam torej nudijo obilico zanesljivih in dokaj popolnih demografskih podatkov za obdobje zadnjih 100 let, vendar je težava v tem, da se je v tem času pogosto spreminjal upravni obseg mesta, pa tudi sami principi štetja so se pogosto menjavali. Težave nastopajo še posebej spričo tega, ker najbližja okolica mestnega jedra v glavnem ne pozna strnjene naselitve, temveč prevladujejo samotne kmetije in zaselki, ki so jih ob popisih prebivalstva prištevali zdaj k temu, zdaj k onemu naselju, ali pa jih združevali ali delili v nova naselja in popisne enote, kar vse onemogoča zanesljivo primerjavo popisnih rezultatov. Zato je najbolje, da opazujemo razvoj idrijskega mesta po dveh kriterijih. Prvič — da opazujemo rast in razvoj mesta v celoti, to je v njegovem administrativno-upravnem obsegu, ne glede na teritorialne spremembe, in drugič — da opazujemo rast mesta v vedno istem, nespremenjenem teritorialnem obsegu, kar nam da šele točno in verno sliko vseh demografskih zbiranj in sprememb.

RAST MESTA IN GIBANJE PREBIVALSTVA V RAZDOBJU 1854—1953

(v vsakokratnem administrativnem obsegu mesta)

Leto štetja	Število hiš	Število gospodinjstev	Prisotno prebivalstvo			Stalno prebivalstvo		
			skupno	moški	ženske	skupno	moški	ženske
1854	395	—	—	—	—	4.539	—	—
1869	396	—	3.813	1.779	2.034	—	—	—
1880	404	—	4.174	—	—	—	—	—
1890	435	—	4.906	2.423	2.483	—	—	—
1900	491	—	5.538	2.689	2.849	—	—	—
1910	531	—	5.887	—	—	—	—	—
1921	—	1.412	5.592	2.783	2.809	5.427	—	—
1931	—	—	5.698	2.976	2.722	5.675	2.947	2.728
1936	—	—	—	—	—	5.199	—	—
1948	578	1.753	—	—	—	4.753	2.228	2.507
1953	596	1.778	—	—	—	5.013	2.293	2.717

Če se sedaj ozremo na obstoječe uradne statistične podatke ljudskih štetij in z njihovo pomočjo zasledujemo rast mesta v zadnjih 100 letih, dobimo naslednjo sliko:

V letu 1854 je bilo v spisku, ki je bil izdelan leta 1857, v Idriji 395 hiš in 4.539 prebivalcev. Pri primerjanju teh številki s podatki naslednjih ljudskih štetij pa se nam zdi, da podatki navedenega popisa iz leta 1854 vendarle niso popolnoma točni, na kar opozarja že F. Zwiter v svoji razpravi: »Prebivalstvo na Slovenskem od XVIII. stoletja do današnjih dni«, pa tudi popis upošteva samo stalno, tako imenovano »domače prebivalstvo«. Poleg tega je še vprašanje, na kakšen teritorialni obseg mesta se nanašajo ti podatki, zakaj gotovo je, da takrat pod mesto niso šteli samo ožjega mestnega ozemlja, kot pri poznejših popisih, temveč verjetno celotno ozemlje katastrske občine Idrija. Zato je šele naslednji popis iz leta 1869 bolj točen in zanesljiv. Izvedli so ga 31. decembra, tako da so popisovali prisotno, to je vse tega dne navzoče prebivalstvo. Ob tem popisu je štelo idrijsko mesto — v svojem takratnem obsegu — 396 hiš in 3.813 prebivalcev, od tega 1.779 moških in 2.034 žensk. Ameniti je treba, da je bil teritorialno obseg mesta takrat znatno manjši kakor je danes, saj so k mestu šteli samo strnjeno zazidane komplekse v kotlini ob Nikavi in Idriji, medtem ko okoliških kmetij in predmestnih naselij Likarca, Ljubevč, Kovačev rovt, Zagoda, Podroteja, Baraka, Smukovše, Čerinovše, Česnice, Kobal, Podobnik, Leskovec, Mali Marof itd., ki so danes sestavni del Idrije, še niso prištevali k mestu. Kljub temu pa vidimo, da je imelo idrijsko mesto, ne glede na manjši teritorialni obseg, že pred skoraj 90 leti le za eno tretjino manj hiš in le za eno četrtno manj prebivalstva kakor ob zadnjem popisu l. 1953.

Ob ljudskem štetju 31. decembra 1880. leta pa je imela Idrija že 404 hiše in 4.174 prebivalcev. Število hiš je torej poraslo za 8 ali 2 odstotka, število prebivalstva pa za 361 ali približno 9 odstotkov. Ta porast prebivalstva po letu 1869 sovпада z modernizacijo ter splošnim razvojem in razmahom idrijskega rudnika ter ga zasledujemo tudi še skozi vse 19. stoletje in v začetku 20. stoletja, vse do izbruha prve svetovne vojne. Pri tem je zlasti v desetletju 1880—1890 Idrija najbolj napredovala. V tem deceniju je zraslo v mestu 31 hiš, število prebivalstva pa se je povečalo za 732 ljudi ali za skoraj 18 odstotkov. Tako je bilo ob popisu 31. decembra 1890. leta v mestu že 435 hiš in 4.906 prebivalcev, od tega 2.423 moških in 2.483 žensk. Tudi v desetletju 1890—1900 je število prebivalstva Idrije zelo poraslo, in to za 632 oseb ali za blizu 13 odstotkov. Še bolj pa se je povečalo v tem

času število hiš, in sicer za 56 ali 13 odstotkov. Ob novem štetju prebivalstva 31. decembra leta 1900 je bilo v mestu že 491 hiš in 5.538 prebivalcev, od tega 2.689 moških in 2.689 žensk. V naslednjih letih, to je od 1900 do 1910, je idrijsko mesto še nadalje raslo. Zdi se, da so se pričeli priseljevati v Idrijo v večji meri okoliški prebivalci, kajti v tem, deloma tudi že v prejšnjem desetletju, se malenkostno zmanjša število prebivalstva v okoliških naseljih in vaseh: Ledine, Ledinske Krnice, Govejk, Gorenji Vrsnik, Črna, Jelični vrh, Dole, Zavratec, Idrijska Bela, Črni vrh, Lome, Čekovnik, Vojsko, Gor. Kanomlja, Sr. Kanomlja, Jazne, Otalež, Lavec, Šebrelje itd. Mogoče je temu vzrok že izseljevanje v tujino, vendar je bolj verjetno, da je nazadovanje prebivalstva v širši okolici mesta le posledica tako imenovanega »bega z zemlje v industrijo«, v našem primeru »bega« v idrijski rudnik in mesto, ki sta prav v tem času potrebovala obilico nove delovne sile. In res vidimo, da je število prebivalstva v Idriji v tem obdobju naraslo za 349 oseb ali za 6 odstotkov. Porast prebivalstva je bil sicer v tem obdobju že bolj zmeren kakor v prejšnjih dveh, pač pa se je v tem času znatno povečalo število hiš, in sicer za 40 ali za 8 odstotkov. Tako je pod vplivom splošnega gospodarskega in kulturnega razcveta v letih pred prvo svetovno vojno idrijsko mesto doseglo tudi svojo kulminacijo. Ob popisu prebivalstva 31. decembra 1910 so namreč v mestu našteali že 531 hiš in 5.887 prebivalcev, torej toliko, kolikor jih Idrija ni imela nikoli več. Če pa upoštevamo današnji obseg mesta, vidimo, da je živelo na ozemlju današnjega mesta 6.211 prebivalcev ali okoli 1200 ljudi več kakor ob popisu leta 1953. Tudi hiš je imela Idrija takrat že 565 ali le 31 manj kakor danes oziroma ob že omenjenem popisu leta 1953. Tako je idrijsko mesto skupno z bližnjo Sp. Idrijo, ki je štela leta 1910 95 hiš in 852 prebivalcev, predstavljalo eno izmed največjih urbanskih aglomeracij na Slovenskem in je bilo po velikosti takoj za Ljubljano, Mariborom in Celjem.

Nadaljnjo rast in razvoj mesta je zavrila prva svetovna vojna in za njo italijanska okupacija. V tem času je Idrija zelo občutno nazadovala, saj je bilo ob popisu prebivalstva, ki ga je izvedla Italija 1. decembra 1921. leta v novem obsegu mesta, kateremu so bili pripojeni vsi zaselki in kmetije na teritoriju katastrske občine Idrija (del Kovačevega rovta, Likarca, Smukovše, Čerinovše, Kobal, Podobnik, Česnice in Leskovec ali Mali Marof), le še 5.592 prebivalcev, od tega 2.783 moških in 2.809 žensk. V primerjavi z letom 1910 je torej število prebivalstva kljub teritorialni

razširitvi mesta občutno nazadovalo, kar gre pripisovati vojnim izgubam, izselitvi Nemcev in Čehov, predvsem pa močnemu izseljevanju naprednega slovenskega življa. V mestu samem pa je število prebivalstva še bolj nazadovalo, zakaj iz popisnih rezultatov je razvidno, da je ta čas v strnjeni mestni zazidavi živelo le še 5.041 prebivalcev. Za razliko s prejšnjimi popisi pa so ob popisu 1921. leta razen prisotnega popisali tudi stalno ali »pristojno« prebivalstvo ter zbrali še vrsto drugih demografskih podatkov. Iz teh podatkov je razvidno, da je bilo od skupno 5.592 prisotnih oseb le 5.188 stalno prisotnih v Idriji, medtem ko so 404 osebe ali 7,2 % bile tu le začasno prisotne, 239 oseb pa je bilo začasno odsotnih, tako da je znašalo skupno število stalnega ali »pristojnega« prebivalstva v Idriji na dan popisa 5.427 oseb. V mestu je bilo ta čas skupno 1.411 gospodinjstev, od tega 1.402 družini s 5.370 člani in 9 sožitij (zduženj) z 222 člani. Po poklicni strukturi je bilo od 1.402 družinskih poglavarjev 667 ali 47,7 % rudarjev, 359 ali 25,6 % upokoencev, 98 ali 7 % obrtnikov, 82 ali 5,8 % uradnikov, oficirjev in drugih državnih in privatnih uslužbencev, 55 ali 3,7 % trgovcev, 52 ali 3,7 % posestnikov in preužitkarjev, 32 ali 2,2 % poljedelcev in gozdarjev, 25 ali 1,8 % služabnikov, težakov in tako dalje, 36 ali 2,3 % pa jih je bilo brez določene dejavnosti.

V desetletju 1921—1931 je število prebivalstva v Idriji zopet rahlo poraslo, in sicer je v tem času število prisotnega prebivalstva naraslo za 106 oseb ali 2 %, število stalnega prebivalstva pa za 248 oseb ali dobrih 4 %. Tako je bilo ob novem ljudskem štetju dne 21. aprila 1931. leta v Idriji ponovno 5.698 prebivalcev, od tega 5.517 stalno in 181 začasno prisotnih, 158 oseb pa je bilo začasno odsotnih in je tako skupno število stalnega ali pristojnega prebivalstva na dan popisa znašalo 5.675. Po spolu je bilo med prisotnim prebivalstvom 2.976 moških in 2.722 žensk, med stalnim prebivalstvom pa 2.947 moških in 2.728 žensk in so tako v obeh primerih prevladovali moški v razmerju 100:92, kar je ravno posledica nadaljnje okrepitve italijanskega upravnega aparata in vojaške garnizije.

Od leta 1931 dalje pa število prebivalstva v Idriji nemara ponovno nazaduje, zakaj v obdobju gospodarske krize se je politični emigraciji prebivalstva v Jugoslavijo pridružil še množično izseljevanje brezposelnih rudarjev v druge kraje Italije, predvsem pa v Belgijo, Francijo in deloma v druge evropske in izvenevropske države. O nazadovanju prebivalstva nam pričajo prav podatki zadnjega italijanskega štetja z dne 21. aprila 1936. leta,

ob katerem je bilo v Idriji le še 5.199 stalnih prebivalcev, od tega v strnjeno zazidanem delu mesta le še 5.053. Vendar teh podatkov ne moremo preprosto primerjati s prejšnjim, ker se prav gotovo nanašajo na teritorialno nekoliko manjši obseg mesta (tako imenovano popisno »trakcijo« Idrija), pa tudi na splošno so podatki omenjenega popisa prebivalstva iz leta 1936 dokaj nepopolni in neuporabni.

Po osvoboditvi je bilo prvo ljudsko štetje 15. marca leta 1948. V nasprotju s prejšnjimi štetji je imelo le-to za osnovo stalno prebivalstvo pa tudi upravno območje mesta se je nekoliko spremenilo, tako da zopet ni mogoče rezultata tega popisa preprosto primerjati s prejšnjim. Glede teritorialnih sprememb je treba omeniti, da se je upravni obseg mesta nekoliko povečal, zakaj mestu so bili priključeni deli katastrske občine Jelični vrh in Idrijski log z naslednjimi kmetijami oziroma naselbinami: Kovačev rovt (del), Ljubevč, Zagoda, Baraka in Podroteja. V takem obsegu je štel idrijsko mesto 1948. leta 578 hiš, 1.753 gospodinjstev ter 4.735 prebivalcev, od tega 2.228 moških in 2.507 žensk. Kljub teritorialni razširitvi mestnega ozemlja je torej število prebivalstva Idrije močno nazadovalo in se zmanjšalo ponovno precej pod 5000. Toliko manj prebivalstva v razdobju 1936—1948 je gotovo posledica izseljevanja že v letih gospodarske krize pred drugo svetovno vojno, predvsem pa je to posledica vojnih izgub in še bolj emigracije vsega italijanskega življa ter dela slovenskega prebivalstva v letih med drugo svetovno vojno in po njej zaradi nastalih družbeno-političnih sprememb.

Zadnji popis prebivalstva, izveden 31. 3. 1953. leta, pa je pokazal, da število prebivalstva v Idriji zopet narašča. Tako je v primerjavi z letom 1948 število prebivalstva v novem obsegu mesta poraslo za 278 oseb ali za skoraj 6 odstotkov oziroma v povprečju za 11 odstotkov letno. Pri tem je značilno, da je v teh letih poraslo predvsem število žensk, in sicer za 210 oseb, medtem ko je število moških poraslo le za 68 oseb. Poraslo pa je v tem času tudi število gospodinjstev za 25 ali 1,5 % in število hiš za 18 ali 3 %, tako da je bilo leta 1953 v novem obsegu mesta že 596 hiš, 1778 gospodinjstev in 5.013 stalnih prebivalcev, od tega 2.296 moškega in 2.717 ženskega spola. Tak, še dokaj znaten porast prebivalstva v razdobju 1948—1953 je treba pripisovati močnemu priseljevanju prebivalstva iz agrarne okolice mesta, ki se je pričelo sicer že brž po končani vojni, a se je nadaljevalo še po letu 1948, nekako do leta 1950. Zato je tudi razumljivo, da se v tem razdobju v številnih okoliških vaseh število prebivalstva precej zmanjša, tako v Ledinah, Govej-

ku, Gorenjem Vrsniku, Dolenjem Vrsniku, Jeličnem vrhu, Zavratacu, Lomah, Kanjem dolu, Predgrižah, Črnem vrhu, Zadlogu, Mrzlem logu, Idrijskem logu, Idrijski Beli, Čekovniku, Gorenji Kanomlji, Spodnji Kanomlji, Masorah, Otaležu, Plužnjah, Jageršću itd. Pri tem pa je značilno, da se marsikod v okolici zmanjša predvsem število ženskega prebivalstva in se nam tako vsiljuje misel, da se v tem razdobju priseljujejo v Idrijo predvsem družine tistih delavcev, ki so se že poprej zaposlili in nastanili v Idriji, pa so šele sedaj dobili tu družinska stanovanja. S tem bi do

neke mere lahko razlagali tudi tako močan porast ženskega prebivalstva v Idriji v razdobju 1948—1953, dasi je tu treba upoštevati še dejstvo, da je v tem času zapustila Idrijo močna vojaška garnizija in se je iz Idrije prestavil sedež okraja, tako da je iz mesta odšlo mnogo oficirjev in uradnikov in se je s tem delež moškega prebivalstva v celoti znatno zmanjšal. Ob popisu je namreč razmerje med moškim in ženskim prebivalstvom znašalo 41:59 oziroma je na 100 prebivalcev prišlo kar 118 žensk.

RAST MESTA IN GIBANJE PREBIVALSTVA V RAZDOBJU 1854—1953

(v obsegu katastrske občine Idrija)

Leto štetja	Streal v ha	Število hiš	Število gospo- dinjstev	Prisotno prebivalstvo			Stalno prebivalstvo		
				skupno	moški	ženske	skupno	moški	ženske
1854	?	395	—	—	—	—	4.539	—	—
1869	1.168	411	—	3.937	1.839	2.098	—	—	—
1880	1.168	—	—	4.284	—	—	—	—	—
1890	1.168	455	—	5.084	2.520	2.564	—	—	—
1900	1.168	513	—	5.728	2.781	2.947	—	—	—
1910	1.168	554	—	6.094	2.957	3.137	—	—	—
1921	1.168	—	1.412	5.592	2.783	2.809	5.427	—	—
1931	1.168	—	—	5.698	2.976	2.722	5.675	2.947	2.728
1936	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1948	1.169	566	1.734	—	—	—	4.665	2.195	2.470
1953	1.169	584	1.757	—	—	—	4.938	2.261	2.677

Sedaj, ko smo videli, kako se je v celoti, to je ne glede na teritorialne spremembe, razvijalo idrijsko mesto in se je gibalo število njegovega prebivalstva, pa si zaradi točne primerjave in analize vseh demografskih podatkov oglejmo še razvoj mesta v stalno istem, nespremenjenem teritorialnem obsegu. V ta namen je najbolje, da vzamemo za osnovo ozemlje stare franciscejske in po obsegu tudi danes nespremenjene katastrske občine Idrija, ki se kot nalašč še povsem ujema z obsegom nekdanje avstro-ogrske politične občine in nekaj časa tudi italijanske komune Idrija. Poleg tega pa se ozemlje katastrske občine Idrija še skoraj povsem ujema z geografskim in tudi današnjim upravnim obsegom mesta. Razlika nastopa le v tem, da so bili po osvoboditvi priključeni mestu manjši deli katastrskih občin Jelični vrh in Idrijska Bela, ki jih pri obravnavi popisnega gradiva zadnjih dveh štetij moramo izločiti.

Če si sedaj s pomočjo uradnih statističnih podatkov ogledamo razvoj mesta v obsegu katastrske občine Idrija v razdobju 1854 do 1953, dobimo naslednjo sliko:

Po že omenjenem spisku iz leta 1854 je bilo takrat v Idriji 395 hiš in 4.539 stalnih prebivalcev, vendar ti podatki niso popolnoma zanesljivi in vrhu tega ni povsem do-

gnano, ali se nanašajo res na teritorialni obseg katastrske občine Idrija. Zato se pri nadaljnjem obravnavanju rasti in pri razvoju mesta moramo osloniti šele na podatke naslednjega ljudskega štetja iz leta 1869. Ob tem popisu je bilo na ozemlju katastrske in takratne politične občine Idrija 411 hiš in 3.937 prebivalcev, od tega 1.839 moških in 2.098 žensk. V primerjavi z mestom samim je bilo torej število prebivalcev večje za 124 oseb, število hiš pa za 15.

Od leta 1869 dalje, vse do izbruha prve svetovne vojne, pa vidimo, da tudi v obsegu katastrske občine Idrija število hiš in prebivalstva od popisa do popisa neprenehoma in dokaj hitro narašča, celo nekoliko hitreje kakor v mestu samem. Tako je živelo ob ljudskem štetju 1880. leta na ozemlju katastrske občine Idrija že 4.284 prebivalcev ali 347 oziroma 9 odstotkov več kot pred 11 leti. Naslednjih deset let pa se je število prebivalcev povečalo za nadaljnjih 800 oseb ali 19 odstotkov in je bilo tako ob popisu 1890. leta v Idriji 455 hiš in 5.084 prebivalcev, od tega 2.520 moških in 2.564 žensk. Potemtakem je živelo že pred 63 leti, to je leta 1890, na ozemlju katastrske občine Idrija znatno več ljudi kot danes oziroma ob popisu 1953. leta, ko so na istem ozemlju našteali samo še

4.938 ljudi. V desetletju 1890—1900 število prebivalstva zopet poraste za 644 oseb ali 13 odstotkov, pa tudi število hiš v tem času naraste za 58 ali 13 odstotkov. Ob novem štetju prebivalstva 1900. leta je bilo tako v Idriji že 513 hiš in 5.728 prebivalcev. Po spolu je bilo 2.781 moških in 2.947 žensk in je torej značilno, da je bilo v nasprotju z letom 1890 število žensk sedaj že znatno večje od števila moških, saj je na 100 moških prišlo kar 106 žensk. Tudi v naslednjem desetletju se je število prebivalcev precej povečalo, in to za 366 oseb ali 6 odstotkov, medtem ko je število hiš poraslo za 41 ali 8 odstotkov. Ob popisu 1910. leta, ko je idrijsko mesto doseglo tudi svojo kulminacijo, je bilo tako na ozemlju katastrske občine Idrija že 554 hiš in 6.094 prebivalcev, torej največ, kar jih je Idrija kdajkoli imela. Zaradi primerjave naj navedem, da je bilo takrat število prebivalstva za 1.156 oseb ali za skoraj eno četrtino večje, medtem ko je bilo število hiš le za 30 ali dobrih 5 odstotkov manjše kakor ob zadnjem popisu 1953. leta. Od skupnega števila prebivalstva v letu 1910 je bilo po spolu 2.957 moških in 3.137 žensk, oziroma se razmerje med moškim in ženskim prebivalstvom od zadnjega štetja ni nič spremenilo.

Glede nacionalne sestave prebivalstva pa je vredno omeniti, da je bilo 5.988 ali 98,2 % Slovencev in le 52 Nemcev, 43 pripadnikov drugih nacij v okviru tedanje avstro-ogrske monarhije, predvsem Čehov ter le 11 inozemcev.

Prva svetovna vojna in z njo italijanska okupacija pa sta popolnoma zavrli nadaljnji razvoj mesta ter privedli celo do občutnega nazadovanja prebivalstva. V razdobju 1910 do 1921 je število prisotnega prebivalstva nazadovalo za 502 osebi ali za 8 odstotkov in so tako ob prvem italijanskem popisu prebivalstva 1921. leta našteji na ozemlju katastrske občine Idrija, ki se je takrat ujemala tudi z upravnim obsegom mesta, le še 5.592 prisotnih oseb, od tega 2.783 moškega in 2.809 ženskega spola. Tak padec prebivalstva je nemara, kakor že rečeno, posledica vojnih izgub, izselitve Nemcev in drugih državljanov bivše avstro-ogrske monarhije, predvsem pa močne emigracije naprednega slovenskega življa iz narodnostno-političnih vzrokov. Padec prebivalstva bi bil nedvomno še večji, če se ne bi bila istočasno naselila v mestu številna italijanska politična, upravna in obmejna oblastva ter zlasti močna vojaška posadka. Da je tako, nam govore tudi podatki o nacionalni sestavi prebivalstva, iz katerih je razvidno, da je bilo leta 1921 v Idriji samo še 5.288 Slovencev in drugih Jugoslovancev ali 700 manj kakor leta 1910, dalje samo 12 Nem-

cev ali Avstrijcev in 8 Čehov, zato pa že kar 284 ali 5,1 % Italijanov. Toda od tega števila je prebivalo kar 227 Italijanov v tako imenovanih »sožitjih« (convivenze) in le 57 v okviru normalnih gospodinjstev, kar nam zgovorno kaže, da gre večinoma za vojaščino in druge obmejno-varnostne organe. Isto nam potrjujejo tudi podatki o rojstnih krajih prebivalstva. Od skupno 5.592 prisotnih prebivalcev jih je bilo 3.841, od tega 1836 moških in 2.005 žensk, ali 68,7 % rojenih v Idriji. 1.340 prebivalcev, od tega 633 moških in 707 žensk, ali 24 % je bilo rojenih v bližnji ali daljni okolici mesta oziroma na ozemlju tako imenovane Julijske Benečije. 220 prebivalcev, od tega kar 209 moških in samo 11 žensk, ali 3,9 %, pa je bilo rojenih v Italiji ter 191, 105 moških in 86 žensk, ali 3,4 % v Jugoslaviji in drugih državah. Od 220 prebivalcev, rojenih v italijanskih pokrajinah izven Julijske Benečije, je kar 209 moških, njih starostna struktura pa nam pokaže, da jih je največ v starosti od 20—25 let, kar nam zgovorno potrjuje, da ne gre za kake prave italijanske naseljence, temveč večinoma za italijanske fante, ki so služili v Idriji svoj vojaški rok.

V naslednjih letih število prebivalstva v Idriji stagnira oziroma do leta 1931 poraste za 106 oseb ali le za 2 odstotka in tako je bilo ob popisu imenovanega leta na ozemlju katastrske občine Idrija ponovno 5.698 prisotnih prebivalcev, od tega 2.976 moških in 2.722 žensk. Pri tem je značilno, da se je število žensk, v primerjavi z letom 1921, nekoliko zmanjšalo, medtem ko se je temu nasprotno število moških znatno povečalo. Pravzaprav pa je to tudi edini popis prebivalstva, ob katerem je v Idriji, in sicer v znatni meri (100 : 92) nastopil presežek moškega prebivalstva, kar nam nedvomno govori za to, da se je skupno število prebivalstva v Idriji obdržalo na isti ravni, oziroma da je malenkostno poraslo le na račun okrepitev italijanske vojaške posadke ter številnega upravnopolitičnega in obmejnega aparata.

Po letu 1931 pa število prebivalstva verjetno zopet nazaduje, vendar o tem nimamo ustreznih podatkov, zakaj popis iz leta 1936 je bil zasnovan na drugačnih popisnih principih. Zato nam za primerjavo lahko služijo šele podatki prvega jugoslovanskega popisa iz leta 1948, ki pa se nanašajo samo na stalno prebivalstvo, tako da moramo od sedaj naprej vse primerjave izvajati le na osnovi stalnega prebivalstva. Ob tem popisu je živel v obsegu katastrske občine Idrija v 566 hišah in 1.734 gospodinjstvih le še 4.665 prebivalcev, od tega 2.195 moških in 2.470 žensk. Če primerjamo sedaj to število s stanjem ob popisu leta 1931, vidimo, da je število pre-

bivalstva nazadovalo kar za 1.010 ljudi ali za dobrih 18 odstotkov. Pri tem je nazadovalo predvsem število moškega prebivalstva, in to kar za 752, medtem ko je število ženskega prebivalstva nazadovalo trikrat manj oziroma le za 258 oseb. Kakor je že bilo omenjeno, je tako občutno zmanjšanje števila prebivalstva posledica izseljevanja slovenskega prebivalstva še v letih gospodarske krize pred svetovno vojno, še v večji meri pa je posledica vojnih izgub ter izselitve vsega italijanskega prebivalstva ter dela domačega prebivalstva v letih med drugo svetovno vojno in takoj po njej. Upoštevati je namreč treba, da je ob kapitulaciji Italije 1943. leta za vedno šel iz Idrije ves italijanski upravno-politični in vojaški aparat s številnimi uradniki, tehničnim kadrom, raznimi obmejnimi uslužbenci, oficirji, podoficirji in vojaki ter njihovimi družinami in se je nemara prav zaradi tega tako močno zmanjšalo število moškega prebivalstva. Dalje je v letih med vojno in po njej iz raznih politično-družbenih in deloma ekonomskih vzrokov odšlo iz Idrije v Italijo in druge dežele znatno število ljudi, pa tudi vojna sama je pobrala in pogrnala po svetu mnogo domačih ljudi, kar je vse privedlo do tako močnega nazadovanja prebivalstva in to prav tako predvsem do nazadovanja moškega prebivalstva.

Rezultati poslednjega ljudskega štetja iz leta 1953 pa nam kažejo, da število prebivalstva tudi v območju katastrske občine Idrija zaradi močnega prirodnega prirastka in še v večji meri zaradi doseljevanja okoliškega prebivalstva ponovno narašča. V tem obdobju je namreč število prebivalstva poraslo za 273 oseb ali za blizu 6 odstotkov, pa tudi število hiš se je v tem času povečalo za 18 ali za 3 odstotke, kar je za obdobje petih let še kar precej. V takem obsegu je Idrija 1953. leta imela 584 hiš, 1.757 gospodinjstev ter 4.938 prebivalcev, od tega 2.261 moških in 2.677 žensk. Glede na leto 1931 pa je bilo število prebivalstva še vedno za 737 oseb ali za blizu 14 odstotkov manjše, glede na leto 1910 pa celo za 1.156 oseb ali za blizu 24 odstotkov manjše, kar nam kaže, da mesto še zdaleč ni doseglo tiste velikosti, ki jo je imelo nekoč. Pa tudi število hiš se je v primerjavi z letom 1910 povečalo samo za 30 ali za dobrih 5 odstotkov, iz česar sledi, da mesto zadnjih 40 let tudi v gradbenem oziru ni veliko napredovalo.

Za zaključek pa je treba omeniti, da je Idrija v razdobju 1869—1953 na splošno vendarle nekoliko napredovala. Število prebivalstva v obsegu katastrske občine se je v tem razdobju povečalo za okoli 1000 oseb ali za 25 odstotkov, pa tudi število hiš je poraslo za 173 ali za 42 odstotkov. Pri tem je mesto

RAST MESTA V RAZDOBJU 1869—1953 (v obsegu katastrske občine Idrija)

Leto štetja	število	Hiše indeks	napredek v %
1869	411	100	—
1880	—	—	—
1890	453	111	+ 11
1900	513	125	+ 13
1910	554	135	+ 8
1921	—	—	—
1931	—	—	—
1948	566	133	+ 2
1953	584	142	+ 3

Leto štetja	Gospodinjstva število	indeks	napredek v %
1869	—	—	—
1880	—	—	—
1890	—	—	—
1900	—	—	—
1910	—	—	—
1921	1412	100	—
1931	—	—	—
1948	1734	123	+ 23
1953	1757	124	+ 1

Leto štetja	Prebivalstvo število	indeks	napredek v %
1869	3937	100	—
1880	4284	109	+ 9
1890	5084	129	+ 19
1900	5728	145	+ 13
1910	6094	155	+ 6
1921	5592	142	— 8
1931	5698	145	+ 2
1948	4665+	118	— 18
1953	4938+	125	+ 6

+ , stalno prebivalstvo

v razdobju 1869—1910, spričo ugodnega razvoja rudnika, naglo naraščalo in se je število prebivalstva v tem času povečalo kar za 2.157 oseb ali blizu 55 odstotkov, pa tudi število hiš je poraslo za 143 ali za blizu 35 odstotkov, medtem ko je v razdobju 1910 do 1953 mesto zaradi posledic obeh svetovnih vojn, italijanske okupacije in s tem v zvezi zaradi splošnega ekonomskega in kulturnega propadanja občutno nazadovalo, zlasti v letih po prvi svetovni vojni, nakar je nekaj časa stagniralo kot posledica močnega dotoka italijanskega življa, a je potem po drugi svetovni vojni zopet silovito nazadovalo. Po letu 1948 pa število prebivalstva zopet dokaj hitro narašča, kar nam kaže, da je mesto prebolelo krizo ter spričo pospešenega razvoja vseh gospodarskih dejavnosti lahko računamo tudi na nadaljnji porast prebivalstva.

Literatura in viri:

M. Arko: Zgodovina Idrije — Gorica 1931.

Abecedni spisek imen vseh selišč, graščin, gradov in gradičev v Kranjski vojvodini glede na razdelitev dežele leta 1854.

Imenik krajev vojvodine Kranjske. Sestavljen na podlagi ljudskega štetja od 31. decembra leta 1869.

Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss d. Volkszählung von 31. Dezember 1880.

Specialni repertorij krajev na Kranjskem. Na novo predelan po rezultatih popisa ljudstva dne 31. decembra 1890.

Leksikon občin za Kranjsko. Izdelan po rezultatih popisa ljudstva dne 31. grudnia 1930.

Specialortsrepertorium von Krain. Na podlagi štetja prebivalstva dne 31. decembra 1910. Censimento della popolazione del regno d'Italia al 21. aprile 1931. — Vol. II.

Censimento generale della popolazione al 21. aprile 1936. — Vol. II.

Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marca 1948. godine. Knjiga I.

Rezultati popisa prebivalstva 31. marca 1953. Izdal Statistični zavod LRS.

Osnovno statistično gradivo popisa prebivalstva od 15. marca 1948. leta.

Osnovno statistično gradivo popisa prebivalstva od 31. marca 1953. leta.

Borci pripovedujejo

Ivan Vinkler:

OB SPOMINU NA MOJE SOŠOLCE

Ivanu, Stanetu, Toniju, Mariji, Rajku, Jožetu, Maksu... vsem tistim, ki smo skupaj trgali hlače po šolskih klopeh italijanskega »avviamenta« v Idriji, prijateljem, ki so polni načrtov in upov žrtvovali vse svojemu narodu!

Ko skušam po šestnajstih letih urediti spomine in jih razvrstiti v nekako zaporedje, se bojim, da tega ne bom zmožel, ker sem bil tedaj še premlad.

Kakor vsi otroci štirinajstih let smo se iz dneva v dan podili po idrijskih gričih ter izbirali med »ravbarji in žandarji«, med »vitezi in tlačani«, »Rimljani in sužnji«, odvisno je bilo pač od filma, ki so ga nam obvezno predvajali v času slavne italijanske kulture.

Vsak Idriječan dobro pozna kaj čudna imena predmestij, kakor so: Brušovše, Podgore, Cegovnica, Pront, Prejnuta. Tudi prijatelji, katerim sem namenil ta spomin, so sodili v te okoliše in priznati moram, da si nismo bili vedno najboljši prijatelji, kadar je šlo za čast enega ali drugega predmestja. Bili smo prav taki, kakor so vsi otroci in prav gotovo popolnoma podobni današnjim Brušarjem in Podgorcem ter Prejnutarjem.

Še nekaj let bi nam bilo življenje tako teklo, nato pa bi bil moral vsak izmed nas za svojim kruhom, ki je bil takrat tako negotov. O tem, da bi po končanem obveznem šolanju nadaljevali z učenjem, nismo razmišljali. Rudarskemu sinu so bila pota navzgor zaprta. Če bi hotel v življenju kaj več doseči, bi se bil moral roditi kot sin boljše družine. Tu pa je bil še drugi pogoj: oče bi si bil moral nataktniti čepico s črnim »cofom« in obleči črno srajco. Takih pa med rudarji ni bilo mnogo, zato so bile tudi izbire za bodočnost kaj skromne. Delo na cesti je bila najboljša

karijera, če se nisi prostovoljno prijavil v pre-vzgojo v fašistični vojaški šoli. Tega smo se vsi zavedali in si nismo delali velikih skrbi. Želeli smo si le malo sreče, da bomo s časom prišli v rudnik in tako nadaljevali tradicijo svojih očetov.

V takem vzdušju smo zvedeli za začetek sovražnosti med Jugoslavijo in Italijo.

O jugoslovanski vojski smo imeli posebno predstavo, tako, kakršno so nam posredovali stari očetje — veterani cesarja Franca Jožefa. »Bosanec« je pomenilo jugoslovansko vojsko. To pa je bil junak z velikimi brki in dolgim nožem, s katerim je jurišal nad sovražnika. To svojo predstavo o »Bosancu« smo »mulci« posredovali tudi italijanski vojski tako uspešno, da so vojaki ob našem otročjem pripovedovanju kar zmajevali z glavami: »Poveri noi!« S potekom vojne pa se naše želje niso uresničile. Namesto jugoslovanskih so po Idriji noč in dan odmevale fašistične pesmi, polne hvale nad novo zmaggo. Razmere so se iz dneva v dan slabšale, kakor da je šele sedaj nastopil pravi čas za popolni obračun s slovenskim življenjem na Primorskem. Kamorkoli si obrnil oči, so zadele ob napise »Qui si parla solo italiano!« In še sto in sto podobnih napisov je bilo napakanih po vseh mestnih zidovih, ki so opozarjali na »zgodovinske« ducejeve besede. Sam nisem vedel, čemu nam je bilo tedaj tako tesno pri srcu. Bil sem premlad, da bi razumel vse dogajanje, ki se je tedaj odvijalo okoli nas.

Do zime 1941/42 se za nas šolarje ni kaj prida spremenilo. Pri pouku zgodovine smo vsak dan zvedeli za kako novo zmaggo faši-

stičnega orožja in morali smo se je naučiti kar na pamet.

Tedaj pa je nenadoma šlo preko Idrije čudno obvestilo, neverjetno, skoraj prepogumno in preglasno: po naših hribih se klatijo neki »četniki«, ki nadlegujejo Italijane. O tem naj bi vedeli samo odrasli. Nam otrokom seveda ni ušlo in imeli smo kmalu obilo gradiva za junaške pogovore. V naših srcih se je vžgala čudna iskra, ki se je iz pogovora v pogovor vedno bolj razžarjala. Glave so se nam vedno bolj dvigale in tudi v klopeh nismo sedeli več tako sklonjeno. Da, celo neka objestnost nas je obšla od časa do časa, da smo se prešerno naslonili na šolski klopi in bi bili najraje zabrusili italijanskemu učitelju: »Le malo počakaj, boš že videl hudiča!«

Da bo nekako tako, so nam kmalu potrdili Italijani sami. Kakor da se vojna ponovno začenja, kakor da »velike zmage« sploh ni bilo, kakor da sovražnik pritiska od vseh strani in preži za vsakim vogalom! Mrko so se pomikali italijanski vojaki v polni bojni opremi okoli rudarskih hiš v močnih patroljah. Zadostoval je ponoči le rahel šum in že so se junaki stiskali ob hišne zidove in s pripravljenim orožjem ter pretrganim glasom javkali v noč: »Alto là — chi va là!« (Stoj — kdo je tam). Včasih je klic veljal zapoznelemu rudarju, ki se je le predolgo zadržal ob kozarcu vina, kjer je prav tako kakor mi skrivnostno razpravljaval o čudnih pojavih, včasih pa je veljal potepajočim se mačkam, ki so ta glas tudi že poznale in vedele, da si morajo hitro poiskati varno skrivališče pred rafalom.

Kakorkoli je že bilo, strah se je vsak dan večal, mi pa smo vedno bolj budno sledili nepričakovani spremembi fašističnih junakov. Nekaj Italijane skrbi in jih vznemirja! To skrivnostno in nenadno je tudi nam vedno bolj poganjalo kri po žilah. Za vse te nam in Italijanom nevidne sovražnike so kaj kmalu našli naziv. Pobrskali so po bogatem italijanskem besednem zakladu in na dan so skočili: ribelli, banditi, uporniki. Ker je bilo to kmalu premalo, so sledili bolj drastični nazivi: razbojniki, morilci, brezverci in nazadnje — komunisti! Nam pa ni ušlo, da so to naši ljudje, ki se borijo proti Italijanom, da govorijo slovensko in to čisto po domače, da so oblečeni kot mi, le da imajo na glavi čepico, ki ji pravijo triglavka in da jo krasí rdeča zvezda. »Rusi!« smo zaključili ob nekem pogovoru; ampak, če govorijo po naše? Tu je naša pamet odpovedala. Pa za nas je bilo dovolj, vedeli smo, da so naši ljudje, da imajo puške in da se jih Italijani bojijo.

Novice, ki smo si jih v šoli med odmorom za pečjo izmenjavali, so postajale vedno bolj razburljive: več kot sto jih je okoli Idrije in

tičijo skoraj za vsakim grmom in za marsikaterim grmom že leži mrtev Italijan! Čisto v Idriji jih res še ni, vedeli pa smo, da bodo kmalu prišli — še več, mi smo jih že čutili med nami in smo vedeli, da se nam skrivajo, ker smo pretročji in nam ne zaupajo. Tako nekako smo preživljali razburljive in napete zimske dneve leta 1942. Nevidna »fronta« se je prenesla tudi v našo šolo. Italijanski doseljenci, večinoma tisti, ki so imeli največ zaslug za uspeli Mussolinijev pohod na Rim in ki so si poiskali boljšega življenja v naših krajih, so nas obkrožali in prisluškovali. Strokovnega znanja od njih niso zahtevali in črna srajca je zadostovala, da so jim podeljevali najboljše pozicije pri rudniku in na drugih mestih. Tako so prihajali vsak dan med nas in mi smo spoznavali nove sovrstnike-sošolce. No, in med te in nas se je prenesla »fronta«. Njim nismo smeli ničesar omeniti, ker je bila že slovenska beseda tak greh, ki ga niso več izbrisali. Kdo je prvi narisal na občinsko hišo srp in kladivo, smo spočetka ugibali eni in drugi. Teh novih znakov pa je bilo kmalu vedno več in več. Tako je kmalu v zasmeh ducejevemu mogočnemu profilu za vsakim vogalom drugoval nov znak, ki je Italijanom grbančil kožo. Marsikateri znak pa je že bil delo naših rok. Ob večjih in manjših novicah iz »fronte« se je zima pomikala v leto 1943.

»Petdeset tisoč lir nagrade« je bilo napisano z velikimi črkami na vseh zidovih pod prav tako veliko sliko Janka Premrla. Petdeset tisoč lir nagrade tistemu, ki ga izroči živega ali mrtvega. Tako so nam Italijani sami to zimo pojasnili na zidovih, da so to naši ljudje in kaj pomenijo. Zdaj smo imeli junaka naših misli, imeli smo zgled, ki nas je vlekel. In še to smo vedeli, da so čisto naši in da so čisto blizu. Vsak dan bliže smo jih čutili, vsak dan smo bili bolj pri njih s srcem in našimi mislimi. Naša ušesa so budno prisluškovala strelom in grmenju na Vojškem, v Črnem vrhu, v Ledinah, v Kanomljah...

Jek, ki je oznanjal novi čas, je pometel tudi našo šolsko sobo. Prostor okoli peči se je začel prazniti. Danes eden, jutri drugi, včasih po več skupaj! Zaman se je repenčil italijanski upravitelj, se trudil s prepričevanjem in grožnjami. Ptički so dozoreli in spoznali, da niso bili v pravem gnezdu. Kmalu so v njem ostali le še priseljenci in nekaj domačih bojazljivcev. Učitelj je z grozo spoznal, da je beg postal množičen in da njegove besede o veličini Italije niso pustile v nas niti sledu.

Jek je zajel tudi mene in tudi Tebe, Ivan, Slavko, Toni... ki ste domovini žrtvovali vse.

»PRVI STREL NA VOJSKEM«

Na željo pisca članka »Prvi strel na Voj-skem«, ki je bil objavljen v našem listu v številki 1 iz lanskega leta, popravljamo prvi odstavek tako, da se zadnji stavek glasi: »Delovanje Franca Ferjančiča in Emila Eržena je postalo partizanski četi sumljivo in je bil zato izdan nalog, da ju pridobimo za našo stvar ali pa ju prisilimo, da zapustita

teren.« Četrti in peti stavek v petem odstavku pa se pravilno glasita: »V nedeljo zjutraj sta čuvaja zaslutila, da v gozdu ni nekaj v redu in sta odšla od doma. Eržen je odšel proti svojemu domu v Gor. Trebušo.« Pisu članka ni znano, da bi bil Eržen ob tej pri-ložnosti vzel s seboj puško.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRIJA

IZ ZAPISNIKOV SEJ OBČINSKEGA
LJUDSKEGA ODBORA IDRIJA

X. SKUPNA SEJA OBEH ZBOROV
DNE 5. DECEMBRA 1958

Oba zbora sta potrdila poročilo Sveta za zdravstvo s priporočilom, naj Svet odpravi pomanjkljivosti v zdravstveni službi.

Prav tako so potrdili tudi poročilo Sveta za socialno varstvo in poročilo Sveta za varstvo družine.

Zaradi nekaterih pomanjkljivosti, ki jih je imel stari odlok o oprostitvi in olajšavah samoplačnikov za zdravstvene storitve, so sprejeli novo, prečiščeno besedilo odloka o spremembah in dopolnitvah odloka o olajšavah samoplačnikov zdravstvenih storitev na območju občine Idrija.

Z novim odlokom je ljudski odbor oprostil plačila zdravil, ki so bolnikom potrebna na domu, pri zdravljenju nekaterih akutnih nalezljivih bolezni.

Na predlog Sveta za urbanizem, gradbene in komunalne zadeve je Občinski ljudski odbor dodelil Elektro Tolminu v uporabljanje daljnovod Idrija—Ivaniše v skupni vrednosti 8.079.966 dinarjev.

Tovarni pohištva »22. julij« v Idriji so odobrili razširitev predmeta poslovanja, ki se odslej glasi: izdelava sobnega in stavbnega pohištva, sušenje lesa za široko potrošnjo, obratovanje polnojarmenka, nakup hlodovine za lastne potrebe in prodaja lesa za široko potrošnjo.

Ljudski odbor je potrdil vse odredbe, ki jih je sprejel Svet za blagovni promet in turizem v zvezi s stabilizacijo cen. S temi odredbami je Svet določil za nekatere proizvode najvišje prodajne cene na drobno.

Potrdili so sklepe občnih zborov KZ o pripojitvi KZ Idrija h KZ Spodnja Idrija in KZ Godovič h KZ Črni vrh.

Na predlog Sveta za družbeni plan in finance so določili pavšalne dajatve do skupnosti za leto 1958, in sicer:

a) Obrtna delavnica »Monter« v Idriji:	
1. proračunski prispevek	173.000 din
2. stanovanjski prispevek	108.000 din
b) Obrtna delavnica »Krojač« v Idriji:	
1. proračunski prispevek	9.000 din
2. stanovanjski prispevek	28.000 din

c) Predlog za pavšalno obdavčitev Obrtnega podjetja »Kruh in pecivo« Spodnja Idrija pa so vrnili v ponovno proučitev.

Elektro Gorica so oprostili plačevanja družbenih obveznosti, ki pripadajo občini, zato da podjetje uporabi ta sredstva za izboljšanje električnih naprav v občini.

Upravo stanovanjske skupnosti so pooblastili, da opravlja vse posle, ki so v zvezi z razdeljevanjem stanovanj.

Tov. Albertu Česniku, rudarju iz Idrije, Triglavska ulica 9, so dodelili v brezplačno in trajno uporabo iz sklada SLP del parcele št. 1174 iz vložka 47 k. o. mesta Idrije v izmeri do 700 m² za gradnjo stanovanjske hiše.

Zaradi finančnih težav, v katere je zašla Kavarna Idrija, so odredili, da se Kavarna postavi prisilna uprava z naslednjimi člani:

Danilo Pervanje,
Damijan Flander,
Ivan Poljanec,
Lovro Kavčič
in Josip Reven.

Prav tako so odredili, da se razreši upravnik Kavarne Iva Mandeljca.

Imenovanja in razrešitve:

Razrešena je dolžnosti člana Sveta za zdravstvo tov. Marija Simčič. Za novega člana Sveta za zdravstvo je imenovana dr. Tilka Mozetič.

Za upravnika Obrtne delavnice »Krojač« v Idriji je imenovan Konrad Eržen.

Za tržnega inšpektorja občine Idrija je imenovan Jože Razpet.

Razrešeni so dolžnosti članstva upravnega odbora Zavoda za napredek gospodinjstva tov. Slavko Šulgaj, Mirko Zajc in Zinka Mažgon.

Za nove člane tega odbora pa so imenovani: Mirko Kobal, Ivica Franovič, inž. Niko Rihtar, Marija Razpet in Feliks Ogrič.

XI. SKUPNA SEJA OBEH ZBOROV
23. DECEMBRA 1958

Na predlog Sveta za družbeni plan in finance je bil sprejet rebalans proračuna za leto 1958. Sprejet je bil tudi odlok o začasnem finansiranju proračunskih izdatkov za I. tromesečje 1959. leta. Ljudski odbor je odgovoril na vse predloge in vloge zadnjih zborov volivcev.

Po poročilu Sveta za kmetijstvo in gozdarstvo so sklenili:

a) mlekarja s pasterizatorjem naj se uredi v Godoviču. Gozdarsko-kmetijska poslovna zve-

za v Idriji bo skrbela za načrte in za investicije. Investitor naj bi bila KZ Črni vrh.

b) Za kritje razlike v ceni pasteriziranega mleka za mesto bo skrbela občina.

c) O sklepih o vprašanju ureditve mlekarstva je treba poročati zborom volivcev prizadetih krajev. Zato se bodo teh zborov udeležili strokovnjaki, da bodo znali volivcem odgovorjati na vprašanja.

Elektro Tolmin so oprostili plačila družbenih dajatev, ki pripadajo občini Idrija, zato, da bo podjetje ta sredstva uporabilo za izboljšanje električnih naprav v občini.

Podjetju Elektro Gorica se dodeli v upravljanje transformatorska postaja v Črnem vrhu v vrednosti 423.900 dinarjev.

Obrotni delavnici »Kruh in pecivo« Sp. Idrija so dodelili pavšalno družbene obveznosti za leto 1958, in sicer:

a) proračunski prispevek 64.000 dinarjev,

b) stanovanjski prispevek 40.000 dinarjev.

Imenovanja in razrešitve:

Imenovali so komisijo za priznanje delovne dobe:

predsednik:

Jože Gruden,

člani:

Jože Kenda,

Srečko Poljanec,

Marija Pišlar,

Viktor Likar,

Albina Likar.

Upravni odbor Obratne ambulante Rudnika živega srebra Idrija:

predsednik:

inž. Ciril Prohinar,

člani:

Stefan Brus,

Pavel Treven

Hubert Troha,

Tonica Škvarča,

Franc Toplak,

dr. Ivan Hribernik.

Razrešena je dolžnosti člana Sveta za delo Angela Zajc. Za novega člana Sveta za delo je imenovan Viljem Pavšič.

XII. SKUPNA SEJA OBEH ZBOROV

DNE 23. JANUARJA 1959

Na predlog Sveta za urbanizem, komunalne in gradbene zadeve so sprejeli sklep o ožjem gradbenem okolišu v mestu Idrija.

Potrdili so letno poročilo o delu ljudskega odbora, ki ga je podal predsednik ljudskega odbora.

Na predlog Sveta za finance in družbeni plan je ljudski odbor sprejel odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o občinskem prometnem davku. S tem odlokom so določili, da se poveča občinski prometni davek na alkoholne pijače od 10% na 20%. Ta sredstva pa so namenili za gradnjo športnih objektov in za popravilo šol.

Sprejeli so tudi odlok o dopolnilnem proračunskem prispevku v višini 10% za vse gospodarske organizacije in privatne obrtnike.

V skladu s smernicami za dvig življenjskega standarda so se zedinili, da bodo v letu 1959 usmerili sredstva družbenih skladov predvsem za zidanje stanovanj, za nadaljnjo rekonstrukcijo vodovoda in drugih komunalnih del ter za dokončno ureditev osnovne šole Idrija in za popravilo gimnazije.

Na prošnjo oskrbovancev Doma onemoglih Spodnja Idrija so spremenili odlok o dodelitvi socialnih podpor in določili tako, da si osebe,

ki žive v domu in ki imajo pokojnino, invalidnino itd., lahko zadržijo za svoje potrebe 20% rednih mesečnih prejemkov. Ostalih 80% pa gre za delno kritje stroškov doma. Prej so si te osebe smele pridržati le 10% prejemkov.

Trgovskemu podjetju Preskrba in trgovskemu podjetju Izbira so dopolnili predmet poslovanja. Dopolnitev je bila potrebna, ker sta podjetji prevzeli trgovine od kmetijskih združenj.

KZ Bukovica se dodeli iz sklada SLP v brezplačno izkoriščanje in trajno uporabo kmetijsko zemljišče v skupni izmeri 95.18,74 ha.

Kavarni Idrija so dali poročstvo za najetje obratnega kredita v višini 800.000 dinarjev.

Imenovanja in razrešitve:

V Komisijo za ocenjevanje uslužbencev so imenovali:

Cveta Šulgaja, v. d. tajnika občine, za predsednika;

Mirka Zelena, v. d. načelnika oddelka za gospodarstvo, za tajnika;

Franca Rupnika, načelnika oddelka za zdravstvo, za člana;

Denisa Primožiča, v. d. načelnika oddelka za finance, za člana in

Jožeta Grudna, inšpektorja za delo, za člana.

Za upravnika KZ Črni vrh so imenovali tov.

Ivana Lampeta, za upravnika KZ Ledine pa

Antona Pivka.

Za novega sanitarnega inšpektorja so ime-

novali dr. Miklavčič Likar Nesto.

Imenovali so tudi komisijo za prevzem arhiva, inventarja in nepremičnin bivše občine Cerknjo, in sicer: Cveta Šulgaja, Vikco Primožič in Bruna Veharja.

Sklenili so tudi, da zaradi združitve z občino Cerknjo preneha z delom dosednji ljudski odbor z 31. januarjem 1959.

VIII. SEJA ZBORA PROIZVAJALCEV

DNE 9. DECEMBRA 1958

Razpravljali so o obračunih gospodarskih organizacij za III. tromesečje 1958.

IX. SEJA ZBORA PROIZVAJALCEV

DNE 30. DECEMBRA 1958

Sprejeli so poročilo Zavoda za socialno zavarovanje o problemih zdravstvene službe in zdravstvenega zavarovanja.

Razpravljali so o problemih življenjskega standarda in nakazali pot za njegovo izboljšanje.

VI. SEJA OBČINSKEGA ZBORA

DNE 5. DECEMBRA 1958

Potrdili so pravilnik o plačah osebja Zdravstvenega doma Idrija in Lekarne Idrija.

Idrija, 23. II. 1959.

Po 5. točki Odloka o spremembah in dopolnitvah odloka o evidenci in kontroli cen določenih proizvodov (Uradni list FLRJ št. 39-678/58) ter po pooblastilu Občinskega ljudskega odbora Idrija, ki ga je dal na IX. skupni seji Občinskega zbora in Občinskega zbora proizvajalcev dne 17. X. 1958, je Svet za blagovni promet in turizem Občinskega ljudskega odbora Idrija na seji dne 10. novembra 1958 sprejel

ODREDBO

o evidenci in kontroli cen na drobno na območju občine Idrija

1. člen

Cene industrijskih proizvodov, živil, obrtnih storitev in uslug na območju občine Idrija ne

smejo biti večje od cen, ki so veljale na dan 30. septembra 1958.

2. člen

Trgovske gospodarske organizacije na drobno, gostinska podjetja in gostišča, obrtna podjetja in zasebne obrtne delavnice na območju občine Idrija, pri katerih se pojavijo upravičeni razlogi za povišanje cen, so dolžne predložiti utemeljene prijave za povišanje cen preko pristojnih zbornic oddelku za gospodarstvo Občinskega ljudskega odbora Idrija.

3. člen

Določba 2. člena te odredbe se ne nanaša na proizvode, za katere določi najvišje cene na drobno Svet za blagovni promet in turizem Občinskega ljudskega odbora Idrija.

4. člen

Prijavi za povišanje cen morajo gospodarske organizacije iz drugega člena te odredbe priložiti novo in staro kalkulacijo.

5. člen

Oddelek za gospodarstvo Občinskega ljudskega odbora Idrija mora izdati na prijavo gospodarske organizacije iz drugega člena te odredbe rešitev najkasneje v roku 15 dni po prejemu prijave.

Ce oddelek za gospodarstvo Občinskega ljudskega odbora Idrija ne izda svoje rešitve v predpisanem roku, lahko gospodarska organizacija prodaja oziroma opravlja storitve in usluge po prijavljenih cenah.

6. člen

Oddelek za gospodarstvo Občinskega ljudskega odbora Idrija je dolžan o vseh ukrepih, ki jih izvrši v skladu z določili te odredbe, poročati Svetu za blagovni promet in turizem Občinskega ljudskega odbora Idrija.

7. člen

Za kršitev te odredbe se uporabljajo določbe iz 3. točke Odloka o spremembah in dopolnitvah odloka o evidenci in kontroli cen določenih proizvodov (Uradni list FLRJ št. 39-678/58). Imetnik zasebne obrtne delavnice, ki prodaja obrtne proizvode ali opravlja storitve in usluge po cenah, ki so v nasprotju z odlokom o spremembah in dopolnitvah odloka o evidenci in kontroli cen določenih proizvodov in z določbami te odredbe, se kaznuje v skladu s 4. točko navedenega odloka po 227. členu Kazenskega zakonika z denarno kaznijo ali z zaporom do 6 mesecev ter z odvzemom blaga ali storitve.

8. člen

Ta odredba začne veljati 8. dan po objavi v Uradnem glasilu Okraja Gorica, uporablja pa se od 1. oktobra dalje.

Štev. 04/1-48/23-1958

Datum: 12. novembra 1958

Predsednik ObLO Idrija:

Lado Božič, l. r.

Predsednik sveta za blagovni

promet in turizem:

Podobnik Adolf, l. r.

Po 1. in 2. točki odredbe o proizvodih, za katere morajo občinski ljudski odbori predpisati najvišje cene na drobno (Uradni list LRS št. 36-185/58), ter po pooblastilu Občinskega ljudskega odbora Idrija, ki ga je dal na IX. skupni seji Občinskega zbora in Občinskega zbora proizvajalcev dne 15. X. 1958, je Svet za blagovni

promet in turizem Občinskega ljudskega odbora Idrija na seji dne 10. XI. 1958 sprejel

ODREDBO

o določitvi najvišjih cen na drobno za posamezne proizvode

1. člen

Na območju občine Idrija se določijo najvišje cene na drobno za posamezne proizvode po tem odloku in drugih predpisih o evidenci in kontroli cen.

2. člen

Najvišje cene na drobno za posamezne proizvode so:

	do din
krompir, kvalitetne sorte (V to skupino spadajo sorte: fruehmoelle, aneida, bintec, rožnik.)	15 za kg
krompir navadne sorte (V to skupino spadajo vse druge merkantilne sorte.)	13 za kg
čebula, uvožena in domača	55 za kg
fižol, visoki	80 za kg
fižol, nizki	70 za kg
jabolka I. kvalitete (V to skupino spadajo sorte: boskopski kosmač, jonathan, kanatka, zlata parmena.)	35 za kg
jabolka II. kvalitete (V to skupino spadajo sorte: bobovec, krivopecelj, pisani kardinal, zeleni kosmač, goriška sivka, mešancelj.)	33 za kg
ostala jabolka (V to skupino spadajo vsa ostala jabolka.)	25 za kg
orehi v lupinah — nekostenjaki	120 za kg
orehi v lupinah — kostenjaki	90 za kg
vinsko grozdje	45 za kg
suhe slive — tip 95/100	225 za kg
suhe gobe — I. kvalitete	1200 za kg
II. kvalitete	970 za kg
III. kvalitete	830 za kg
sveže goveje meso — zadnji del	270 za kg
sveže goveje meso — sprednji del	230 za kg
sveže telečje meso — zadnji del	320 za kg
sveže telečje meso — sprednji del	260 za kg
sveže svinjsko meso	350 za kg
tropinovo žganje (V ceni za tropinovo žganje je vračunana tudi steklenica.)	500 za l

3. člen

Gospodarske organizacije, ki prodajajo proizvode navedene v 2. točki te odredbe, so dolžne poleg cene označiti tudi sorto in kvaliteto proizvoda.

4. člen

Ta odredba velja takoj, objavi pa se v Uradnem glasilu Okraja Gorica.

Št. 04/1-48/11-1958.

Datum: 12. novembra 1958.

Predsednik ObLO Idrija:

Lado Božič, l. r.

Predsednik sveta za blagovni

promet in turizem:

Podobnik Adolf, l. r.

Po 50. členu Uredbe o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov ter njihovih organov (Uradni list FLRJ št. 52-650/57) in 2. odstavka Uredbe o spremembah in dopolnitvah tarife

prometnega davka (Ur. list FLRJ, št. 1-15/59) je Občinski ljudski odbor Idrija na skupni seji obeh zborov dne 23. I. 1953 sprejel

ODLOK

o spremembah in dopolnitvah odloka o občinskem prometnem davku v občini Idrija

1. člen

V II. delu tarife odloka o občinskem prometnem davku v občini Idrija št. 48/19 z dne 17. X. 1958 se spremenijo naslednje tarifne postavke: Tarifna postavka A/3 se spremeni in se glasi:

»Na promet z alkoholnimi pijačami v gostinskih podjetjih in gostiščih zasebnega in družbenega sektorja« 20 %

Tarifna postavka C/1 se spremeni in se glasi:

»Na maloprodajni promet z alkoholnimi pijačami v trgovini« 20 %

2. člen

Ta odlok velja od dneva objave v Uradnem glasilu okraja Gorica.

Št. 01/1-51/3-59-B/b

Idrija, 26. januarja 1959.

Predsednik:

Lado Božič, l. r.

Na podlagi določil 12., 15. in 50. člena Zakona o občinskih ljudskih odborih (Uradni list LRS št. 19-88/52) in 12. člena Zakona o proračunskem prispevku iz osebnega dohodka delavcev (Uradni list FLRJ št. 52-647/57) je Občinski ljudski odbor Idrija na skupni seji obeh zborov dne 23. januarja 1959 sprejel

ODLOK

O DOPOLNILNEM PRORAČUNSKEM PRISPEVKU IZ OSEBNEGA DOHODKA

1. člen

Na območju občine Idrija se predpiše dopolnilni proračunski prispevek iz osebnega dohodka, ki se plačuje v določenem odstotku, predpisanem s tem odlokom, od zneska proračunskega prispevka iz osebnega dohodka, ki je predpisan po

zakonu o proračunskem prispevku iz osebnega dohodka delavcev.

2. člen

Dopolnilni proračunski prispevek iz osebnega dohodka plačujejo:

1. vse gospodarske organizacije iz panoge industrije in rudarstva 10 %
2. vse gospodarske organizacije iz panoge gradbeništva 10 %
3. vse gospodarske organizacije iz panoge prometa 10 %
4. vse gospodarske organizacije iz panoge gozdarstva 10 %
5. vse gospodarske organizacije iz panoge kmetijske zadruge 10 %
6. vse gospodarske organizacije iz panoge trgovine 10 %
7. vse gospodarske organizacije iz panoge gostinstva 10 %
8. vse gospodarske organizacije iz panoge obrti 10 %
9. vsa komunalna podjetja in obrti ter kino podjetja 10 %
10. vsi privatni obrtni obrati in delavnice 10 %

3. člen

Dopolnilni proračunski prispevek iz osebnega dohodka je proračunski dohodek občine.

4. člen

Občinski ljudski odbor lahko oprostí v celoti ali deloma od plačevanja dopolnilnega proračunskega prispevka posamezne gospodarske organizacije in zavezance na njihovo utemeljeno obrazloženo vlogo.

5. člen

Navodila in pojasnila v zvezi s tem odlokom izdaja po potrebi Svet za družbeni plan in finance občinskega ljudskega odbora, Uprava za dohodke pa skrbi za njegovo izvajanje.

6. člen

Ta odlok velja od dneva objave v Uradnem glasilu okraja Gorica.

Št. 01/1-51/1-59

Idrija, 23. januarja 1959.

Predsednik:

Lado Božič, l. r.

M L A D I N S K I K O T I Č E K

GIMNAZIJA JURIJA VEGE

DELO ŠOLSKE SKUPNOSTI DIJAKOV V PRVEM POLLETJU

Letos je stopila šolska skupnost v četrto leto svojega obstoja. Vendar je bilo treba precej časa, preden so dijaki prišli do spoznanja, da šolska skupnost ni nov krožek mladinske organizacije, ampak skupnost dijakov, ki lahko kot neposredno prizadeti sodelujejo pri družbenem upravljanju šole. Kasneje se je pojavilo mnenje, da je šolska skupnost nekakšen sindikat, ki naj brani dijaške interese, resnične in take med narekovaji. Res je sicer, da je tudi to, vsaj glede prvih, ena izmed nalog šolske skupnosti, toda še zdaleč

ni edina. Jasno je, da dokler ni bilo čistih pojmov o delu in vlogi šolske skupnosti, posebno če niti mladinski funkcionarji niso vedeli, kje se konča področje njenega dela in kje se začneja področje mladinske organizacije, tudi delo ni steklo. Do lani so se pojmi vendarle toliko razčistili, da so vsaj razredne skupnosti začele z delom. Skupnost kot celota pa še ni pokazala nič konkretnega. Tako je bilo stanje, ko smo stopili v novo šolsko leto. Če pa danes pogledamo na delo v prvem polletju, lahko opazimo, da je šolska skupnost kot celota začela stvarno sodelovati pri upravljanju šole. Dežurstvo, knjižnica in čitalnica ter deloma mlečna kuhinja kažejo to že na zunaj. Po novem hišnem redu, ki ga je odobril šolski odbor, dijaki sami skrbijo za red med odmori. Dežurstvo opravlja prav vsi dijaki, po dva vsak dan. Seveda se je ob

tem pojavilo več problemov. Mnogi so si predstavljali, da bo zdaj pravi raj za prepisovanje nalog. Pojavilo se je celo kartanje med odmori, kar pa je uspelo šolski skupnosti odpraviti še pred intervencijo profsorskega zbora. Tudi glede prepisovanja smo uspeli toliko, da ni slabše, kakor je bilo prejšnja leta. Kdaj pa kdaj je prišlo tudi do nerednosti, posebno proti koncu polletja, kar je bilo posledica sezone šolskih nalog, nekoliko novoletnega razpoloženja in tudi tega, da so dežurali šestošolci in petošolci, ki jih njihovi starejši tovariši niso vedno upoštevali.

Knjižnica je letos, seveda ob skrbnem strokovnem vodstvu, začela delovati ob večji sodelovanju dijakov. Na novo pa smo letos odprli čitalnico, kjer imajo dijaki na razpolago dnevno časopisje ter važnejše jugoslovanske strokovne in literarne revije. Delo čitalnice je v glavnem v redu potekalo, le žal da še ni vzbudila širšega zanimanja med dijaki. Morda je temu kriva celo neobveščenenost, še bolj verjetno pa to, da si resnejše strokovne revije ne pridobe tako naglo bralcev, ker je za to potrebno zanimanje ter določena raven znanja.

Letos je bilo izvoljenih v odbor, ki skrbi za poslovanje mlečne kuhinje, tudi nekaj dijakov. Ti so skrbeli za pobiranje mesečnega prispevka, za razdeljevanje malice in skupaj z ostalim odborom in predstavniki razrednih dijaških skupnosti sodelovali pri izbiri dijakov, ki naj bi premajali brezplačno malico. Vendar smo tu še premalo napravili. Odbor se je sestajal samo ob nujnih primerih in še takrat predstavniki dijakov niso sporočali o njihovih željah in pritožbah.

Da bi bili športni dnevi res športni, smo sklenili, da jih bomo vnaprej pripravljali. Zato smo proti koncu polletja izbrali odbor, sestavljen iz predstavnikov vseh razredov, ki naj bi zbiral želje dijakov in pripravil načrt za športni dan.

Težišče dela je bilo tudi letos na razrednih skupnostih. Tu lahko opazimo, posebno v primeru z lanskim prvim polletjem, občuten napredek vsaj glede števila sestankov razrednih kolektivov. Sestanki so bili v vseh razredih redno vsaj po enkrat na mesec. Tudi delo vseh skupnosti je bilo boljše povezano, tako da ni vsak razred posebej taval v vprašanjih, kaj naj govori in kaj naj dela na svojih sestankih. Odbor šolske skupnosti, sestavljen iz predstavnikov vseh razrednih skupnosti, se je redno sestajal in poleg tega, da je nadziral delo dežurne službe, čitalnice in poslovanje higieničarjev, razpravljal tudi o delu in načrtih posameznih skupnosti. Petošolcem (oziroma prvošolcem) smo posvetili letos nekoliko več skrbi kot lani. Morda so se prav zato pri delu hitreje znašli kot lanski petošolci, tako da zdaj prav nič ne zaostajajo.

Glavna skrb razrednih skupnosti je bil pač učni uspeh. Lanske izkušnje so nas izučile, da krožki ne prinašajo zaželenega uspeha zaradi nerestnosti pri delu, pa tudi ker je težko zadostiti večjemu številu dijakov z različnim znanjem. Bolje so se obnesle manjše skupine dveh ali treh dijakov. Seveda pa je tudi tu glavni pogoj za uspeh volja do učenja. Če te ni, je pač vsa pomoč odveč in je niti nima smisla dajati.

Poleg tega so razredne skupnosti zbirale denar za ekskurzije. 2., 3. in 4. razred so organizirali delovne akcije, da bi si prislužili sredstva za izlete. Tako sta oba druga razreda že napravila ekskurzijo v Ljubljano, si ogledala univerzitetno knjižnico, Narodno galerijo, zvečer pa komedijo »Za narodov blag«.

Razredne skupnosti so skrbele za higieno in ureditev razreda, žal ne vedno kakor bi bilo

treba. Tudi skrb za športno življenje je ležala v glavnem na razrednih kolektivih.

Še posebno pohvalo pa zaslužita tretji in četrti razred. Prvi je priredil res uspešno novoletni ples, drugi pa je pripravil kvalitetno Cankarjevo proslavo. Take prireditve sicer niso neposredno področje dela razrednih skupnosti, vendarle pa so včasih koristne, ker dvigajo kolektivno zavest.

Ker v prvem polletju nismo imeli pouka francoščine, sta 2. b in 3. razred ustanovila krožke za ponavljanje francoščine.

Poleg vsega tega so se razredne skupnosti ukvarjale še z raznimi drobnimi problemi.

Na sestankih so obravnavali tudi šolsko reformo in njen pomen. Letos je dobila šolska skupnost še novo nalogo — pomagati pripraviti tla šolski reformi. Ker bo ta spremenila gimnazijo v le eno izmed šol tako imenovane druge stopnje, ne bo več njena edina naloga, usposabljanje ljudi za študij na univerzi, ampak bo nudila možnost, da se dijak že na njej usposobi za kak poklic. Poleg tega bo reforma uvedla na gimnaziji pouk, ki ne bo temeljil le na predavanjih in razlagi profesorjev, ampak bo vedno bolj upošteval samostojno delo dijakov. Z neobveznimi predmeti si bo lahko vsak že na gimnaziji izpopolnil znanje v stroki, ki jo bo študiral.

Za začetek sta se ustanovila kot dodatni pouk kemijski in prirodopisni krožek, že od lani pa dela infinitezimalni krožek.

Za krožke, ki naj bi služili kot osnova kasnejšemu izbirnemu pouku in za katere je bilo med dijaki zanimanje (stenografija, tipkanje, latinščina), še ni realnih možnosti. Pač pa se bo v drugem polletju na pobudo dijakov začel neobvezen pouk angleščine. Na pobudo tovarišev profesorjev so dijaki v posameznih predmetih (prirodopisu, kemiji, fiziki) začeli s samostojnejšim delom v obliki seminarških vaj.

To bi bilo v glavnem vse delo naše šolske skupnosti. In načrti za drugo polletje? Vsekakor bo treba nadaljevati z začetim delom in skrbeti, da bo boljše potekalo. Odpraviti bo treba še precej pomanjkljivosti, ki so se pojavile v prvem polletju. Še vedno se najdejo dijaki, ki jim je šolska skupnost le še ena sitnost več, bodisi ker so popolnoma nezainteresirani za delo na šoli, ali pa ker še niso doumeli njenega pomena. Vendar pa so se razredne skupnosti že toliko utrdile, da se bodo morda že lahko lotile bolj zapletenih problemov, kakor so odnosi med dijaki in profesorji ter dijaki samimi. Dobro bi bilo, da bi šolska skupnost dijakov bolj sodelovala s šolsko skupnostjo staršev. Pohvaliti moramo četrtošolce, ki so že napravili zanimiv poskus — sestanek staršev, dijakov in razrednika.

Več bi lahko razpravljali o šolski reformi in njeni vlogi. Sicer pa bi se več o načrtih pomenili na sestanku celotne šolske skupnosti dijakov takoj po počitnicah.

Ena konkretna naloga pa je že sedaj pred nami — proslava 40. obletnice KPJ (ZKJ) ter SKOJ. V ta namen bodo razredne skupnosti obiskale vasi s kulturnim programom, ki ga že sedaj pripravljajo. Tako bo tudi šolska skupnost najlepše proslavila to veliko obletnico.

Naj se na koncu zahvalim članom šolskega odbora in profsorskega zbora, ki so pokazali dovolj razumevanja za naše delo in nam nudili tako nasvete kakor tudi neposredno pomoč.

Marko Kerševan,

predsednik

dijaške šolske skupnosti

O DELU MLADINSKE ORGANIZACIJE NA GIMNAZIJI

V I. POLLETJU ŠOLSKEGA LETA 1958/1959

Za nami je delo našega mladinskega aktiva v prvem polletju. Zato je čas, da pregledamo naše delo, presodimo, v čem smo uspeli in česa se moramo še resneje lotiti. Pregledati moramo uspehe in po dosedanjih izkušnjah še resneje razviti delovanje na vseh področjih. V začetku šolskega leta smo napravili zelo obetajoče načrte za naše bodoče delo. Začrtali smo poti, po katerih naj hodi naša mladinska organizacija kot politična organizacija. Pri tem ni šlo brez poudarka, da se moramo še resneje zavzeti za idejno-politično vzgojo dijakov, razviti najživahnije delo po kroških in na vseh področjih, ki zajemajo delo našega aktiva. Na konferenci so spregovorili voditelji krožkov in vsi, ki so hoteli, da bo naše delo potekalo čim boljše, plodnejše, s pestrostjo svojih krožkov pa zajelo vse mladince. Koliko smo uspeli, se moramo vprašati že sedaj ob polletju. Vemo, da je področje našega dela obsežno, pogovoriti pa se moramo o vsem; zato bodo moje poročilo dopolnjevali še vsi voditelji organizacije in krožkov, ki delujejo v našem aktivu.

Po mladinski konferenci je prevzel delo nov komite. Sestajal se je redno in prva skrb nam je bila, da poživimo naše politično-ideološko delo. Ker živimo v dobi vsestranskega razvoja in mogočnega socialističnega poleta, nam prav to ne more biti vseeno. Povsod moramo vnesti tak odnos in duh, ki nas bo vzgajal v zavestnega graditelja socializma. Pri tem ne moremo prezreti nobenega krožka, kajti vsak ima močan vzgojni vpliv. V njem pa morata vsekakor vladati pravi odnos do nalog in dela. Če to ne poteka v redu, odgovarja vsak član te organizacije, še posebno pa vodstvo. Zato ne sme obstajati na primer planinska organizacija zato, da se bo zapirala sama vase in životarila, temveč mora nuditi svojim članom razvedrilo, postavljati pa pred nje tudi naloge in jih vzgajati. Le tako bodo člani začutili pravi odnos do skupnega dela in kaj je pravzaprav tisto, kar jih veže. Neka organizacija ne more obstajati zato, ker mora, ampak zato, ker čutimo potrebo po nekem skupnem delu na določenem področju. Prenehati moramo s takim delom, da bomo sklicevali sestanke zaradi sestankov, ker to ne bo rodilo nobenega uspeha. Pri vsakem delu mora vladati zavestna sila, ki bo pripeljala do uspehov. V delo bo vnesen pravi organizacijski duh, kar bo urilo samozavest in sposobnost posameznika. Lansko leto smo se pohvalno ozirali na delovanje marksističnega krožka, čeprav bi zamej lahko še večje število članov našega aktiva. Kakšno mesto zavzema v tem smislu letos? Gotovo veste, da ne deluje več v taki obliki kot lani, ampak imamo razširjene sestanke, ki jih pripravljajo v okviru študija programa naši komunisti. S kvaliteto predavanj moramo biti vsekakor zadovoljni. Vedno boljša so. Do sedaj so se razvrstila že štiri predavanja in če upoštevamo še uvodno predavanje, ki ga je imel lanski osmošolec, jih je pet. Kar lepo število. Naše predavatelje lahko pohvalimo, ker vemo, da tudi drugo polletje ne bodo obsedeli na teh lovorikah. Udeležba, moramo reči, je zadovoljiva, vendar je to stopnja, kakor jo pojmujejo slavisti, in tudi nam pomeni isto. Vsekakor bodo morala biti boljše obiskana. Prepričan sem, da je bil vsakdo z njimi zadovoljen, še posebej pa,

če se je po predavanju udeležil še diskusije. Morda je koga oviral slabo izbran čas. V bodoče se bomo kar tako dogovorili: predavatelji bodo izbrali boljši čas, mi pa se bomo predavanj do zadnjega udeležili.

Ena naših nalog je, da z različnimi oblikami manifestacij sodelujemo na vseh državnih ter kulturnih praznikih ali pa jih tudi sami pripravljamo. Prvega novembra ali ob Dnevu mrtvih smo se udeležili žalne komemoracije z recitacijami.

Že v tradicijo je prišlo, da sprejemamo tovariše petošolce v organizacijo LMS 29. novembra. Tudi letos nismo smeli tega zamuditi. Naše tovariše smo pričeli seznanjati z nalogami ter načeli mladinske organizacije. Pripravili smo štiri predavanja, ki so dobro uspela. Sprejem smo imeli pri Urhu; udeležil se ga je celoten aktiv. Po kratkem, dobro pripravljenem programu smo počastili spomin na nekdanje žrtve in sprejeli v mladinsko organizacijo 27 članov, 8 mladincev pa v ZKJ. Vse je dobro uspelo in novim tovarišem, ki so pomnožili naše vrste, bo ostal ta dan v najlepšem spominu.

Na Dan republike, 29. novembra, so brigadirji pripravili manifestacijo mladinskega dela v brigadah. Sodelovali so na proslavi, zvečer pa so imeli skupaj z idrijskimi brigadirji brigadirski večer. Vendar nam brigadirji niso izpolnili pričakovanj. Niso nam dali čutiti dovolj brigadirskega duha.

Prej sem omenil, da ni naša naloga samo, da sodelujemo na vseh državnih in kulturnih praznikih z različnimi oblikami manifestacij, ampak da lahko proslave tudi sami pripravljamo. Vsi se spominjamo 10. decembra, proslave 40. obletnice Cankarjeve smrti. Pripravili so jo naši četrtošolci. Moramo jih pohvaliti in še z večjo pozornostjo pričakujemo 8. februar, ko se bodo z zadnjo prireditvijo poslavljali od nas, obenem pa počastili 110. obletnico Prešernove smrti.

Pravimo, da je cilj socializma človek z vsemi najlepšimi in najboljšimi lastnostmi, če se bolj primitivno izrazim. V tej smeri nas tudi vzgaja naša družba. Ali smo napravili v tem času kako človekoljubno akcijo, ki se je moramo spomniti? Prepričan sem, da se je že vsakdo spomnil, kako smo rešili življenje izgubljenemu otroku. To je najlepši primer, ko smo dokazali, da nismo pasiven član naše družbe, kakor je zadnjič nekdo izjavil na občinski mladinski konferenci, ampak da smo sposobni opraviti najtežje naloge, če pa se izrazim v drugi smeri — tudi najbolj človekoljubno dejanje.

Ko govorimo o našem delu v tem polletju, ne moremo iti mimo proslave ob Dnevu armije 23. decembra. Udeležili smo se je s pevskim zborom in folkloro in to je pohvale vredno, vendar — ali moremo reči, da smo svoj program najbolje podali? Če je bila slaba organizacija, nismo mi krivi, vendar moramo vedeti, da zastopamo z vsakim najmanjšim programom našo gimnazijo. To moramo imeti vedno pred očmi.

Naše MKUD nas letos ni razočaralo in smo lahko prav v zadnjem času navdušeni nad njegovim marljivim delom. Folkloro pridno vadi in prepričani smo, da se jim bo letos ob koncu šolskega leta izpolnila davna želja po turneji. Pevci redno vadijo, vendar z njimi nekaj ni v redu. Predvsem disciplina bi morala biti večja. Vodstvo MKUD bo moralo vsekakor rešiti to vprašanje. Risarji pridno delajo, kinoprojektor je v polni rabi, le dramatika je nekaj časa počivala. V začetku šolskega leta so imeli nekaj

zelo uspešnih gostovanj z »Matur« — igro, ki so jo že lansko leto naštudirali. Na račun te bi ne smeli kasneje mirno počivati. Tu je gotovo kriva do neke mere nerodnost vodstva. V zadnjem času je delo steklo, vendar do dvomesečne zamude ne moremo biti ravnodušni. Vodstvo MKUD se bo moralo še resneje spoprijeti z delom v drugem polletju in imeti še bolj pred očmi, kaj je pravzaprav njegova dolžnost.

V ostalem zajema naš aktiv še mnogo krožkov. V zadnjem času so se vsi krožki precej razživel. Nekateri hočejo dohiteti, kar so v začetku leta zamudili. Ferjalci in planinci so se dolgo časa izgovarjali, da nimajo oprijemljivega dela. To se zdi čudno, posebno če pravijo tako planinci. V začetku leta jim je bilo rečeno, da bodo morali krepko hoditi na izlete, če se bodo hoteli oddolžiti za tiste, ki so nam jih lansko leto obljubili. Taborniki so resneje prijeli za delo, jamarji tudi pridno pregledujejo jame. Vse te štiri sekcije imajo v bistvu zelo podobna delovna področja, zato so se že domenili o skupnih akcijah. To se zelo lepo sliši in je pravzaprav tudi že čas, da so se tako domenili. Kaj več o njihovem dosedanem delu pa nam bodo že sami povedali. Prav tako tudi o načrtih za v bodoče.

V okviru Ljudske tehnike je pridno delal letos fotografski krožek in zasluži vso pohvalo. Prvo razstavo je priredil že sedaj. Upali smo, da bo začel delovati radioamaterski krožek, sedaj se je tudi to upanje razblinilo.

Naše uradno glasilo je izšlo letos dvakrat. To je lep uspeh glede na težave, ki so jih imeli naši uredniki. List je lepo opremljen, za kar so poskrbeli naši risarji, pa tudi pester je. Velik uspeh ima naš Mladinski kino in moramo biti res zadovoljni z njim. Letos imajo veliko težav z naročnino, ki je zelo draga. Obisk je razmeroma zadovoljiv, imajo pa še druge težave.

Kako je letos z ambasadorji. Pridno delajo, vendar se kaj več težko zve o njih. Preveč se zapirajo vase. Sedaj imajo lepo priložnost, da pritegnejo v svoj krog mladince in mladinke z osemletk.

Sportniki so bili letos zelo glasni in delavni. Vendar morajo razširiti športni duh tudi na druga društva in med seboj tekmovati. Dослед so tekmovali samo med razredi. To je ena od osnovnih nalog, ki jo morajo izvršiti po polletju.

Tako tudi strelci in šahisti. Šahisti bodo morali resneje prijeti za delo, da rešijo sramoto, ki so jo zadnjič doživeli na tekmovanju.

Iz mojega referata ste lahko spoznali, kakšno je bilo naše delo v prvem polletju. Kaj več o načrtih za v bodoče nisem govoril. Mislim pa moramo vsekakor že sedaj na to, kako bomo proslavili jubilejno leto — to je 40. obletnico ustanovitve KPJ. Celotnega programa še nismo izdelali, lahko pa posamezni krožki že poročajo o tem. V glavnem pa lahko rečemo, da bo vse delo v drugem polletju usmerjeno v to smer. Ena od prvih nalog komiteja je tudi, da se poveže z novima mladinskima aktivoma, ki delata na osemletkah. V novo polletje gremo torej z najboljšim upanjem za še plodnejše delo. Stremeti moramo vedno za nečim boljšim, novim. V tem smislu morajo veljati tudi nam zaključne besede programa ZKJ: »Nič, kar je ustvarjeno, ne sme biti tako sveto, da se ne bi umaknilo tistemu, kar je še bolj napredno, še bolj svobodno, še bolj človeško.«

Ivan Hvala,
predsednik aktiva LMS

TRENUTEK

Kdaj pa kdaj se vtisne človeku v srce do-
godek, dober ali slab, živi mu dolgo v spominu.

Bilo je lani, ko se je maj košatil in bahal v cvetju. Neko soboto me ženo muhe v kino. Rekel sem: »Utegnem kaj doživeti!« In res je bilo; no, pa da ne bo kdo mislil, da je bilo to doživetje, ko sem moral čakati celo uro na vstopnico. Ne, vse kaj prijetnejšega.

Ko sem stal pred blagajno že pol ure ali še več, so mi postajale noge težke, bil sem nervozen in obdajalo me je malodušje. Mislim sem že zapustiti vrsto ter oditi domov, toda neka sila me je priganjala, naj ostanem in slednjič je misel zmagala nad mojo potrpežljivostjo. — Ugibal sem nekaj časa, ali... ali, nazadnje pa sem se odločil, da ostanem. Ni preteklo mnogo časa, ko je okoli vogala prišla ona.

Ko sem zagledal temne kodraste lase in odboj svetlobe v rjavih očeh, sem postal nemiren. Prešinila me je s svojim očarljivim pogledom izpod črnih obrvi. Z nerodnim izrazom sem ji rekel: »Ali želiš, da bi ti kupil vstopnico?« Ustnice so se ji zbrale v plah nasmeh in s srebrnim glasom je rekla: »Da!« Zdelo se mi je častno, da lahko ustrežem tako vrlemu dekletu. Kmalu sva sedela v dvorani v prijetnem pomladnem razgovoru.

Da, to je bilo lani, ko se je maj košatil v cvetju.

Čeprav je bilo to lani, se mi zdi davno, davno... In cvetka, ki je bila na njenih prsih, je že zdavnaj ovenela. Odsšla je... Misel nanjo pa je ostala in bije, bije...

Dane Klin

LJUBEZENSKA

*Zdaj hodiš z drugo
in če me srečaš, zardiš...*

*Čemu? Ni treba!
Saj pač že zdavnaj sva spoznala,
da nisva drug za drugega,
da nimava tega,
kar sva drug v drugem iskala.
Med nama je samo še lep spomin
in tega ne zabiše čas,
ne zbrise ga ne meni drug,
ne tebi druga.*

Vklesan je nama v srce — in v obraz.

*Zdaj hodiš z njo.
In najina ljubezen je le spomin samo.*

Marija

BALADA

*Sinoči sva srepro se opazila,
med žarke luči padla sva z neba —
kot da bi majhen delček dneva
prinesla v sobo v kiticah srca.*

*Objestne sence so spregovorile.
Sele nazadnje, ko sva se razšla,
so med lučmi opazile
en majhen delček mojega srca.*

*Ta pisan cvet so v črno vazo dale,
zvenel je, preden si prišla —
v okovih vaze so ostale
samo črepinje nekega srca.*

S. Miran

UMRL JE KAREL BEZEG

Vsi starejši Idrijčani se gotovo spominjajo častitljivega starčka, ki je tudi po zadnji vojni zelo rad prihajal v naše mesto, v svoj rodni kraj, ter stikal po rudniku in po hišah za starinami in starimi izročili.

Rojen je bil v Idriji 4. novembra 1878. Ze v zgodnji mladosti je pokazal veliko veselje za prosvetno delo in, ker mu je v žilah plula kri njegovih čeških prednikov, je pokazal največje zanimanje za glasbo in je kot violončelist igral na vseh prireditvah »Delavskega bralnega društva«. Po prvi svetovni vojni je postal celo kapelnik salonskega orkestra ter mu posvetil ves prosti čas, ki mu je ostajal od naporne davčne službe. Ker je vedno nastopal kot zaveden Slovenec, tudi njemu ni prizanesel fašistični okupator: premestil ga je v notranjost Italije, v Bologno, od koder je še vedno vzdrževal najtesnejše stike s svojim rodnim mestom. Po upokojitvi z minimalno pokojnino se je preselil v Sežano k družini, kjer so mu opešale življenjske moči in je umrl 11. novembra 1958.

Trajen spomin pa si je ohranil z zbiranjem zgodovinskega gradiva o Idriji, ki mu je bilo življenjsko delo. Pomanjkanje strokovne podlage, ki si je v težkih življenjskih pogojih ni mogel pridobiti, je poizkušal nadoknaditi z neverjetno vestnostjo in vztrajnostjo. Rudnik mu je po drugi vojni poveril ureditev svojega razmetanega arhiva in prav njemu se moramo zahvaliti, da je bil večji del rešen pred uničenjem. To opravilo mu je mnogo pomagalo pri zbiranju zgodovinskega materiala, ki ga je skozi dolga desetletja kopičil v rokopisu »Doprinosi k zgodovini Idrije«. Iz leta v leto je kakor čebela dodajal, vstavljal in lepil svoj rokopis, ki je narastel na preko 100 poglavij in bi lahko obsegal obsežno zgodovino; sedaj ga hrani Mestni muzej v Idriji. Gradivo ni niti sistematično urejeno in obdelano. Vpisani pa so mnogi podatki, ki bi brez njegovega dela šli že zdavnaj v pozabo. Manjšo vrednost imajo poglavja, v katerih se je le preveč oddaljil od kronističnega dela in se prepustil razmišljanju, pri katerem je večkrat prišel do napačnih zaključkov. Kljub tem pomanjkljivostim pa ne bo mogel noben zgodovinar mimo rokopisa, v katerem bo vedno našel dragocene napotke. Naš list je že večkrat objavil obdelana poglavja iz Bezgovega rokopisa in njegovo ime se bo še pogosto pojavljalo v naslednjih letnikih, čeprav zadnji pokojnikovi želji, da bi celotno gradivo objavili v posebni knjigi, ne bomo mogli ugoditi.

Karel Bezeg je s svojo pridnostjo ohranil našemu mestu mnogo dragocenosti, zato smo mu tudi mi dolžni, da ga ohranimo v trajnem spominu. Srečko Logar

PROSVETA

DELO NAŠEGA MUZEJA

Mestni muzej v Idriji je naredil ob koncu leta 1958 obračun svojega dela in delovni načrt za leto 1959.

Iz poročila posnemamo, da ima ustanova sedemčlanski upravni odbor, ki mu predseduje

inž. Ivan Gantar. Med letom je imel 8 rednih sej, na katerih je razpravljajal o vseh važnejših vprašanih, ki zadevajo nadaljnji razvoj ustanove.

Do sedaj je muzej odprl naslednje oddelke: geološko-petrografski, ki prikazuje osnovne kamnine naše občine in njihov nastanek; kraški ali speleološki oddelak, ki prikazuje najbolj zanimive kraške pojave v naši občini, rudniško mineraloško zbirko, ki prikazuje mineralno bogastvo našega rudnika, ter Pirnatovo sobo, kjer je razstavljenih 28 originalnih slik največjega umetnika naše ožje domovine. Muzej je imel v načrtu, da bo med letom vse te zbirke še obogatil in izpopolnil, kar pa se ni moglo uresničiti, ker so bili strokovni sodelavci muzeja preveč zaposleni s svojim delom in ker je moral muzej posvetiti vso pozornost in vsa sredstva reševanju najtežjega problema: ureditvi strojnega oddelka.

Leta 1952 je posebna komisija, sestavljena iz strokovnjakov, določila mnoge rudniške stroje za muzejske objekte in jih zaščitila v znanstveno-študijske namene. Rudnik je z modernizacijo izločal te stroje iz obratovanja, muzej pa ni imel sredstev, da bi jih postavil v primerno muzejsko strojnico. Šele proti koncu preteklega leta je prišlo do odločilnega dogovora z odločujočimi republiškim forumi, da se strojni oddelak uredi na grajskem dvorišču, sredstva za montažo pa nabavijo z odprodajo nebitvenih delov strojev. Takoj po tem dogovoru je začel naš muzej urejati strojni oddelak in je najprej rešil izvozni parni stroj iz jaška Delo, nato Dieslov motor Leobensdorfer iz rudniške centrale, proti koncu leta pa se je lotil postavljanja najtežjega objekta, častitljive parne črpalke iz jaška Borba, ki je prvotno z vsem črpalnim drogovjem tehtala preko 200 ton. Zima je sicer ta dela začasno prekinila, vendar se bodo nadaljevala takoj, ko bo popustil mraz. Muzej si je postavil v delovni načrt otvoritev strojnega oddelka v jeseni, v času muzejskega tedna. Če mu bo uspelo ta načrt in če bodo dela v redu napredovala, bo naš muzej že letos pridobil zelo zanimiv in — skoraj bi rekli — edinstven oddelak, ki bo prav gotovo zanimal vse tehnične kroge naše države.

Pod upravo muzeja spada tudi vodna črpalka »Idrijska kamšt«, kjer niso nastale nikake bistvene spremembe, ter aragonitna Ravenska jama pri Cerknem, kjer se je nadaljevalo raziskovanje in je bilo prav ob koncu leta ugotovljeno, da voda ob daljšem deževju še vedno zalije jamo, kot je že pred dobrimi 100 leti poročal idrijski lekarnar in prirodoslovec H. Freyer.

Druga, prav tako važna naloga pa je ureditev oddelka NOB. Naš muzej je namreč eden redkih v državi, ki tega oddelka še sedaj ni uredil. Odpreti ga namerava v juliju, na Dan borca, in tako počastiti 40-letico ustanovitve KPJ. V ta namen se že pripravljajo tri sobe. V prvi bo urejen splošni oddelak, ki bo prikazoval razvoj borbe v naši občini, druga soba bo posvečena partizanski bolnišnici »Pavla«, ki je predhodnica bolnišnice »Franja«, a je bila po vojni porušena. Tretja soba pa bo posvečena partizanski tiskarni »Slovenija« na Vojskem. Ta tiskarna še vedno stoji na svojem mestu, vendar v tako težko dostopnem kraju, da so obiskovalci zelo redki, njeno vzdrževanje pa je zelo drago in ni v sorazmerju z obiskom. V tej zvezi bo treba dokončno rešiti vprašanje, ali naj ta objekt še nadalje ostane in propade na dosedanjem kraju ali pa bi ga ne kazalo prenesti v muzej.

Ureditev oddelka NOB za naš muzej prav gotovo ne bo lahko delo. Opravil ga bo lahko samo ob najtesnejšem in aktivnem sodelovanju vseh prizadetih organizacij v Idriji, od katerih tudi upravičeno pričakuje vso materialno pomoč.

Naš muzej si ureja tudi zanimivo fototeko vseh slik, ki se tičejo preteklosti našega mesta. Le-ta že sedaj šteje 624 različnih slik in fotografij. S sodelovanjem vseh naših meščanov, posebno starejših, ki doma brez potrebe hranijo še mnoge slike in fotografije, pa bi ta zbirka lahko še zelo narasla.

Po sili razmer pripadata muzeju tudi arhiv in študijska knjižnica. Kakor se zdi, bo prvi moral ostati v sklopu muzeja, vendar bo potrebna strokovna moč, ki ga bo uredila po sodobnih načelih, ker je sedaj le težko najti akte, ki se vedno pogosteje iščejo. Študijska knjižnica pa se bo združila z Mestno knjižnico in čitalnico, kjer bo njeno urejanje in poslovanje mnogo lažje.

To vprašanje pa bo mogoče rešiti šele tedaj, ko bodo izpraznjeni prostori nad knjižnico, kjer bo ta naša najkoristnejša prosvetna ustanova lahko dobila prepotrben prostor in razširila svojo dejavnost.

Tudi lani je naš muzej nadaljeval s speleo-loškimi raziskavami v idrijski okolici v tesni povezavi z Inštitutom za raziskovanje krasi v Postojni. Načrt je predvideval dela v okolici Godoviča in črnovrške planote. Začetna dela v okolici Hotedršice pa so naše jamarje nujno prisilila, da so ves razpoložljivi čas porabili na tem našem obmejnem področju, ki obeta, da bo postal še mnogo zanimivejši, kakor se je prvotno pričakovalo. Prav gotovo je, da bodo morali naši jamarji tudi letos posvetiti velik del časa in sredstev okolici Hotedršice. To delo je sedaj toliko olajšano, ker je bila v Idriji ustanovljena Jamarska sekcija, ki je pritegnila k jamarskemu raziskovanju tudi nekaj mladine.

Pri obilici tega dela nam vedno ostaja nekako v ozadju delo na biološkem področju, ki nam prav tako obeta v muzeju zelo bogat oddelek. Res je, da muzej za ta oddelek še nima razpoložljivega prostora, res je pa tudi, da se bo nekoč Nižja gozdarska šola izselila iz Idrije v Postojno in bo imel naš muzej potreben prostor na razpolago. Do tedaj pa bi se dalo marsikaj pripraviti, če bi nam sredstva dopuščala. Tudi na tem področju marsikaj zamujamo, kar se v bodočnosti ne bo dalo več nadomestiti.

Publicistična dejavnost našega muzeja se je, po sili razmer, morala lani omejiti na izdajanje Idrijskih razgledov. Ponovno moramo poudariti, da so bili Idrijski razgledi ustanovljeni kot skupno glasilo vseh ustanov, organizacij in gospodarskih organizacij, ki pa zanj ne kažejo pravega razumevanja. Zanimivo je tudi, da si je naše glasilo priborilo večje zanimanje izven Idrije kakor v občinskem merilu in da imamo tam tudi pretežni del naročnikov, ki se za vsebino lista vedno bolj zanimajo. Uredništvo si bo zato še bolj prizadevalo, da izpopolni vsebinski del lista, društva in organizacije pa bodo morale poskrbeti, da bo prišel list v vsako hišo. Glasilo tiskamo v 1000 izvodih, vendar okoli 400 izvodov ostane neprodanih v zalogi, kar predstavlja za Idrijo že nemajhno kulturno sramoto.

Obisk muzeja v preteklem letu ni bil zadovoljiv. Delno zaradi preurejanja razstavnih objektov, izpadle pa so tudi občasne razstave, ki so prejšnje leto obisk zelo dvignile. Naš muzej in njegove objekte si je lani ogledalo 1506 oseb: 1012 iz Slovenije, 371 iz ostalih jugoslovanskih

republik, 2 iz Avstrije, 3 s Češkoslovaške, 13 iz Italije, 4 iz Nemčije, 1 iz ZDA in 1 iz Iraka.

Zaradi uvidevnosti Rudnika živega srebra in ob podpori občine je naša ustanova preživela lansko leto brez finančnih motenj in si je lahko ustvarila tudi manjšo rezervo v investicijskem skladu za dela v letošnjem letu. Že letos pa bodo ti viri usahnili in bo tudi naš muzej prešel v popolno odvisnost od proračuna.

Mirne vesti torej lahko zaključimo, da naš muzej že sedaj vrši svoje zgodovinsko poslanstvo v splošno korist. Svoja znanstvena raziskavanja pa bo lahko še bolj razširil, če mu bo uspelo, da si pridobi novih znanstvenih sodelavcev, ki jih je v našem mestu vedno več.

Srečko Logar

TELESNA VZGOJA

NEUSPEH NAŠIH NOGOMETAŠEV

Naši nogometaši v tej sezoni tekmujejo v primorski ligi, kjer sodeluje 12 klubov. Čeprav smo vedeli, da je kakovost našega nogometa zelo padla, nismo pričakovali takega razočaranja, kakor smo ga doživeli v jesenskem delu.

21. 9. 1958 v Idriji

»Partizan-Rudar«—»Branik« (Gorica)

1:2 (0:2)

Slaba tekma zaradi neviranosti domačih igralcev. Začetek je kljub temu dobro kazal. Idričani so iz stalnega pritiska dosegli celo vodilni gol, kmalu nato pa je Crnobrnja zastreljal enajstmetrovko. Drugi polčas je pripadal gostom, ki so dosegli dva gola in zmago.

Naši mladinci so v predtekmi pokazali krasno in hitro igro ter dosegli lepo, žal pa edino zmago 6:1.

28. 9. 1958 v Koprnu

NK »Koper«—»Partizan-Rudar«

4:1 (2:1)

Zelo lep začetek naših nogometašev, ki so po Crnobrnji dosegli vodilni gol. Nato pa je prišlo do manjšega incidenta, kjer je sodnik neobjektivno izključil Brusa. Našim nogometašem je popolnoma upadla morala in posledica so bili štirje goli v naši mreži.

V predtekmi pa so nas razočarali tudi mladinci, ki so izgubili tekmo s 5:1.

5. 10. 1958 v Idriji

»Partizan-Rudar«—NK »Tolmin«

3:3 (2:1)

V goste smo dobili mlado, komaj oživljeno moštvo in pričakovali zmago. Začetek je kazal, da bodo naše želje več kot poplačane. Igra je postajala vedno bolj groba in ko smo pričakovali kaznovanje nasprotnega igralca, je sodnik izključil domačina Franka. Gostje so to izkoristili in pritiskali vedno ostreje, našim nogometašem pa je zopet začela upadati morala in kondicija. Končni rezultat je bilo izenačenje in za publiko razočaranje.

12. 10. 1958 v Piranu

NK »Sidro«—»Partizan-Rudar«

7:0 (4:0)

Najslabša igra naših nogometašev proti nasprotniku, ki je naglo napredoval. Ker je moralo naše moštvo nastopiti z rezervami, nismo pri-

čakovali uspeha. Rezervne niso opravičile zapu-
pane jim naloge in ker tudi ostali niso igrali
požrtvovalno, je sledila katastrofa. Da bi bil ne-
uspeh še popolnejši, je naš vratar Suban zapustil
vrata iz protesta proti sodnikovim odločitvam,
kar moramo kljub vsemu obsoditi kot skrajno
nešportno dejanje.

Naši mladinci so v predtekmi prav lepo za-
igrali, vendar niso imeli sreče niti proti prilično
šibkemu nasprotniku iz Izole in so tekmo izgu-
bili s 3:4.

19. 10. 1958 v Idriji

»Partizan-Rudar«—»Partizan« (Ilirska Bistrica)
11:1 (4:1)

V goste smo dobili drugega novinca in smo
upravičeno pričakovali zmago. Razpoloženi nap-
pad domačinov, katerim je tokrat uspela vsaka
akcija, je nasprotnika katastrofalno porazil, če-
prav gostje niso igrali tako podrejene vloge.

26. 10. 1958 v Idriji

»Partizan-Rudar«—ŽNK Nova Gorica
0:3 (0:2)

Naš nasprotnik je bil najmočnejše moštvo.
Vendar je naše moštvo vsaj v prvem polčasu
zaigralo zelo dobro in je bilo popolnoma enako-
vreden nasprotnik. V drugem polčasu pa je sod-
nik dopustil zelo grobo igro, kar so gostje izko-
ristili za zmago.

Naši mladinci so v predtekmi dosegli lep
uspeh z 2:2.

2. 11. 1958 v Sežani

NK »Tabor«—»Partizan-Rudar«
3:2 (1:2)

Srečalo se je dvoje enakovrednih nasprot-
nikov in oba sta se trudila, da bi dosegla zmago.
Igro je zelo ovirala močna burja. V drugem pol-
času je gostom zmanjkalo kondicije in sledil je
gol ter z njim ponoven poraz našega moštva.

Tudi naši mladinci so imeli v predtekmi
smolo in so izgubili z 1:2.

9. 11. 1958 v Idriji

»Partizan-Rudar«—»Adria« (Miren)
6:1 (3:1)

V gosteh smo imeli nasprotnika, ki je iz tek-
me v tekmo kazal boljšo igro, pa pri nas ni
uspel, ker so naši nogometaši zopet enkrat poka-
zali, da znajo igrati, kadar uredijo svoje vrste in
se zberejo. Pri tej tekmi moramo pohvaliti edi-
nega dobrega sodnika, ki je vodil vso tekmo res
odlično.

16. 11. 1958 v Postojni

NK »Postojna«—»Partizan-Rudar«
4:0 (2:0)

Naš nasprotnik je bilo moštvo, ki se je po-
tegovalo za prvo mesto. Čeprav smo utrpeli ob-
čuten poraz, smo bili z igro naših igralcev po-
polnoma zadovoljni, ker so igrali lepo in požrt-
vovalno. Nasprotnik pa je bil telesno in kon-
dicijsko močnejši, zato je moral zmagati, čeprav
je zmaga izražena previsoko.

Mladinci so lepo zaigrali in dosegli 3:3.

23. 11. 1958 v Idriji

»Partizan-Rudar«—»Primorje« (Ajdovščina)
3:11 (3:6)

Katastrofa našega moštva, za katero nosi
glavno krivdo neprespani rezervni vratar Suban,

ki ni zadržal niti ene žoge. Začetek igre je tudi
v tej tekmi kazal zelo dobro, toda gostje so
kmalu spoznali, da je v vratih zelo slab vratar
in so uspevali tudi z najlažjimi žogami.

Tudi mladinci so v predtekmi zelo slabo za-
igrali in izgubili z 0:2.

7. 12. 1958 v Anhovem

NK »Anhovo«—»Partizan-Rudar«
3:0 (1:0)

Zadnje upanje za popravek plasmaja na ta-
beli je šel po vodi zaradi skrajno mlačne, nepo-
žrtvovalne igre naših nogometašev. Nasprotnik
ni bil niti malo močnejši, igral pa je požrtvo-
valno na zmago, kar je tudi dosegel.

Po isti poti so šli v predtekmi tudi mladinci
in izgubili s 3:0.

Tabela jesenskega dela tekmovanja:

1. ŽNK Nova Gorica	11	10	1	0	56:15	21
2. NK Postojna	11	8	2	1	40:8	18
3. NK Tabor	11	7	1	3	43:23	15
4. NK Sidro	11	6	2	3	25:10	14
5. NK Koper	11	6	1	4	24:28	13
6. NK Tolmin	11	4	4	3	33:23	12
7. NK Primorje	11	5	2	4	27:23	12
8. NK Anhovo	11	4	1	6	20:23	9
9. NK Adria	11	3	1	7	18:37	7
10. NK Partizan- Rudar	11	2	1	8	27:42	5
11. NK Branik	11	2	1	8	12:29	5
12. Partizan Il. Bistr.	11	0	1	10	14:69	1

Tabela mladincev (s popravki par forfait iz-
gubljenih tekem):

1. NK Koper	8	7	1	0	30:8	15
2. ŽNK Nova Gorica	8	5	1	2	24:10	11
3. NK Primorje	8	5	1	2	19:9	11
4. NK Izola	8	5	0	3	15:7	10
5. NK Postojna	8	3	2	3	13:17	8
6. NK Tabor	8	2	1	5	8:19	5
7. NK Branik	8	1	3	4	7:20	5
8. NK Anhovo	8	1	2	5	9:23	4
9. NK Partizan- Rudar	8	1	1	6	11:23	3

Pred nami je sedaj pomladanski del prven-
stva in naše moštvo ima najlepšo možnost, da
popravi jesenski neuspeh. S slabimi pripravami,
brez požrtvovalnosti in vztrajnosti pa tega ne
bo doseglo. S. L.

OBČNI ZBOR

PRIMORSKE SMUČARSKA PODZVEZE

Primorska smučarska podzveza v Idriji je
imela svoj redni letni občni zbor 25. novembra
1958. Udeležili so se ga zastopniki šestih društev
s Primorske. Z dvema zastopnikoma je bila za-
stopana tudi Okrajna zveza Partizan iz Nove
Gorice, Smučarsko zvezo Slovenije pa je zastopal
Ante Gnidovec.

Poročilo o delu v pretekli sezoni je podal
tajnik Srečko Logar. Poročal je predvsem o uspe-
lem podzveznem prvenstvu v Črnem vrhu, kjer
so tudi razvrstili posamezna društva glede na
njihov uspeh. Tudi v tej sezoni je daleč pred
ostalimi prednjačil idrijski »Rudar«, zelo visoko,
na drugo mesto, pa se je povzpел »Partizan« iz
Črnega vrha. Z nekaj dobrimi tekmovalci pa je
tretje mesto zasedel »Partizan« iz Tolmina. So-
delovalo je okoli 100 tekmovalcev iz 7 društev.

Večji del dnevnega reda po so posvetili ko-
ledarju za letošnjo zimsko sezono, ki ga pa na
tem mestu ne bomo navajali, ker ga je skrajno

neugodna zima popolnoma prekrizala in preprečila njegovo izvedbo. Važen je bil tudi sklep, da bodo v bodoče v vseh društvih posvetili največjo skrb vzgoji najmlajših kadrov.

Pri volitvah je bil soglasno izvoljen naslednji upravni odbor: predsednik Bojan Križaj, podpredsednik inž. Maver, tajnik Srečko Logar, blagajnik Dimitrij Troha, tehnična komisija: Vlado Miklavič za teke, Jože Pajer za alpske discipline, Marijan Čar za skoke, Milan Miklavčič za sankanje; gospodar Franc Vidmar, predsednik sodniškega zbora Marijan Felc, člani: Rado Leskovec (Ajdoščina), Stanko Štibelj (Predmeja), Karlo Vončina (Nova Gorica), Peter Zigon (Log). S. L.

PRIJATELJSKO SREČANJE Z AJDOVŠČINO

8. marca so se rokometaši Ajdoščine srečali v Cerknem z rokometaši tamošnje Elektrogospodarske šole in zmagali s 14:9. Ob povratku pa so odigrali še tri tekme z rokometaši iz Idrije. Idrijske pionirje so premagali z 12:2, članice s

4:0 in člane z 12:7. Tako so gostje ponovno dokazali, da nosijo popolnoma upravičeno naslov okrajnih prvakov. Ta tekma pa nam je pokazala zelo velik napredek naših rokometašev, ki bi ob pravilni vadbi že letos lahko resno posegli v borbo za okrajno prvenstvo.

V popoldanski tekmi pa so se srečali naši nogometaši z Garnizijo iz Ajdoščine, v tekmi, ki naj bi služila našemu trenerju za pregled moči naših nogometašev, ki se pripravljajo na spomladanski del prvenstva v primorski ligi. V prvem polčasu so domači igralci popolnoma prevladovali na blatnem igrišču ter zabili gostom tri gole. V drugem polčasu pa je našim igralcem začela pohajati sapa in prav oddahnili smo se ob koncu tekme, ki se je končala z zmago domačinov 4:3, ker je izenačenje že viselo v zraku.

Ta tekma je ponovno pokazala, da imajo naši nogometaši kar dobro tehniko in mnogo smisla za nogomet, manjka pa jim fizična kondicija, ki bi jo morali pridobiti s stalno vadbo, brez katere prav gotovo ne bodo zmagovali.

S. L.